

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за листопад 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	5
РОЗДІЛ ІІ. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	6
РОЗДІЛ ІІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	13
І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	13
1. Звільнення від кримінальної відповідальності	13
2. Покарання та його види	14
3. Звільнення від покарання та його відбування	16
ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	17
4. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України	17
5. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	20
6. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності	22
7. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	23
8. Кримінальні правопорушення проти правосуддя	24
9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	27
10. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	28
РОЗДІЛ ІV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	30
І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	30
1. Засади кримінального провадження	30
2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	31
3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	34
ІІ. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	38
4. Загальні положення досудового розслідування	38
5. Слідчі (розшукові) дії	39
6. Негласні слідчі (розшукові) дії	41
7. Повідомлення про підозру	43

8. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування	44
9. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.	45
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	46
10. Загальні положення судового розгляду	46
11. Процедура судового розгляду	48
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	50
12. Провадження в суді апеляційної інстанції	50
13. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами	51
V. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	53
14. Звернення судового рішення до виконання	53

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
АТ	акціонерне товариство
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ДБР	Державне бюро розслідувань
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
Закон	Закон України
ЗМІ	Засоби масової інформації
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
СБУ	Служба безпеки України
ЦК	Цивільний кодекс України

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Особа, до якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, користується правами підозрюваного та обвинуваченого, передбаченими ст. 42 КПК, у тому числі правом виступати у судових дебатах та з останнім словом в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, і здійснює їх через законного представника та захисника, що не виключає права такої особи особисто звернутися до суду після виступу законного представника та захисника у судових дебатах.

Надання такій особі права особистого виступу перед судом після проголошення промов законного представника та захисника у судових дебатах, без роз'яснення йому права на участь у судових дебатах та виступу з останнім словом, не становить порушень вимог кримінального процесуального закону, які перешкодили чи могли б перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду задоволено клопотання прокурора про застосування до особи примусових заходів медичного характеру за вчинення суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 436² КК, у виді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку, у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом. Апеляційний суд ухвалою місцевого суду залишив без зміни.

У касаційній скарзі захисник вказував, що суд першої інстанції після стадії судових дебатів, не надаючи особі останнього слова, видалився до нарадчої кімнати, що є безумовною підставою для скасування судових рішень.

Підстави розгляду кримінального провадження Другою судовою палатою ККС: необхідність відступити від позиції, викладеної в постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 10.02.2022 (справа № 530/1562/20), згідно з якою позбавлення особи, стосовно якої застосовані примусові заходи медичного характеру, права звернутися до суду з останнім словом є істотним порушенням відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК.

Позиція Другої судової палати ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції Другої судової палати ККС: судова палата ККС вказала, що не вбачає підстав для відступу від висновку, викладеного в постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 10.02.2022 у справі № 530/1562/20, з огляду на таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 506 КПК особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання

про їх застосування, користується правами підозрюваного та обвинуваченого в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, та здійснює їх через законного представника та захисника.

Отже, дана стаття визначає, що особа, до якої можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, користується правами підозрюваного, обвинуваченого (ст. 42 КПК) та здійснює їх через законного представника (ст. 44 КПК) чи захисника (ст. 52 КПК).

Судова палата констатувала, що права засудженого, як особи, щодо якої були застосовані примусові заходи медичного характеру, порушені не були, своїми правами, передбаченими ст. 42 КПК він користувався без будь яких обмежень, реалізуючи їх через свого представника та захисника. З урахуванням характеру розладу психічної діяльності обвинуваченого, який вочевидь не розуміє повною мірою всіх стадій судового розгляду, судом надано можливість висловитись останньому після закінчення судових дебатів. Крім того, під час судового засідання у суді касаційної інстанції палата переконалась у тому, що засуджений не розуміє стадій перебігу судового розгляду і на запитання Суду останній відповідав однією завченою фразою.

Постанова Другої судової палати ККС ВС від 24.11.2025 у справі № 334/3871/23 (провадження № 51-2553кмп24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132279065>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. Відступ від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду України від 14.04.2016 (справа № 5-23кс(15)16), щодо застосування положень ст. 69-1 КК (провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 311 КК.

Апеляційний суд змінив цей вирок та виключив кваліфікацію дій обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК, ухвалив вважати його засудженим за ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 311 КК.

У касаційній скарзі сторона обвинувачення стверджує, що місцевий суд, врахувавши обставиною, яка пом'якшує покарання засудженому, його щире каяття, не встановив обставин, які б обтяжували покарання, однак, призначаючи остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, хоча і призначив мінімальне покарання, передбачене санкцією ч. 3 ст. 307 КК, однак безпідставно не застосував положення ст. 69-1 КК.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: необхідність відступити від правозастосовної позиції ВСУ в постанові від 14.04.2016 в справі № 5-23кс(15)16.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає, що позиція, викладена у постанові ВСУ від 14.04.2016 (справа № 5-23кс (15)16), згідно з якою неможливість застосування положень ст. 69-1 КК до осіб, які вчинили злочини за наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 66 КК, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні обвинуваченим своєї вини, коли збитки або шкоду злочином заподіяно не було, порушує принцип справедливості, обмежує принципи рівності та індивідуалізації юридичної відповідальності, оскільки ступінь суспільної небезпечності злочинів без заподіяння збитків або шкоди значно нижчий, ніж злочинів, якими такі збитки або шкоду було заподіяно, суперечить точному змісту правової норми та не відповідає спрямованості Закону № 270-VI від 15.04.2008 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності», яким КК був доповнений ст. 69-1.

Натомість, якщо керуватися зазначеним висновком ВСУ щодо застосування ст. 69-1 КК, в цьому провадженні за ч. 3 ст. 307 КК, за санкцією якої покарання визначено в межах від 9 до 12 років позбавлення волі, і встановлено лише щире каяття, як обставина, яка пом'якшує покарання, то воно не може бути призначено більше ніж 8 років позбавлення волі, що прямо суперечить приписам частин 1, 3 ст. 65 КК.

Колегія суддів ККС вважає обґрунтованими рішення судів попередніх інстанцій щодо незастосування положень ч. 1 ст. 69-1 КК в цьому провадженні і вбачає підґрунтя для передачі провадження на розгляд ВП ВС для відступу від вказаного вище висновку ВСУ.

На думку колегії суддів ККС, висновок про застосування ч. 1 ст. 69-1 КК має бути таким:

Підстава до застосування ч. 1 ст. 69-1 КК складається із сукупності таких елементів, як: а) наявність обставин, що пом'якшують покарання, які передбачені у пунктах 1 та 2 ч. 1 ст. 66 КК, не менше як по одній із кожного пункту; б) відсутність обставин, які обтяжують покарання; в) визнання обвинуваченим своєї вини.

Призначене з урахуванням правил ч. 1 ст. 69-1 КК покарання не може бути більш м'яким, ніж передбачено законом, оскільки підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж це передбачено відповідною санкцією статті Особливої частини цього Кодексу, визначаються лише статтями 69 і 69-2 КК.

Відсутність відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди є підставою до застосування спеціальних правил призначення покарання, передбачених ст. 68 КК, а не ч. 1 ст. 69-1 цього Кодексу.

Ухвала колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 06.11.2025 у справі № 214/2983/24 (провадження № 51-2289км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713671>

1.2. Щодо права суду без виходу до нарадчої кімнати постановити ухвалу про роз'яснення або відмову у роз'ясненні судового рішення (провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд ухвалою від 17.12.2024 продовжив обвинуваченому строк застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

Обвинувачений звернувся до суду з письмовою заявою про роз'яснення цієї ухвали в порядку, передбаченому ст. 380 КПК.

20.02.2025 місцевий суд, без виходу до нарадчої кімнати, постановив ухвалу, занесену до журналу судового засідання, якою відмовив у роз'ясненні ухвали від 17.12.2024 про продовження строку тримання під вартою. Згідно з журналом та технічним записом судового засідання, заява обвинуваченого була розглянута судом по суті.

Не погоджуючись з ухвалою місцевого суду від 20.02.2025 обвинувачений подав апеляційну скаргу. Апеляційний суд закрит апеляційне провадження за вказаною апеляційною скаргою, посилаючись на те, що вона подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню.

У касаційній скарзі обвинувачений стверджує, що суд апеляційної інстанції не врахував приписів ст. 380 КПК, якими передбачено право на апеляційне оскарження такої категорії судових рішень, чим допустив істотне порушення вимог кримінального процесуального закону та позбавив його права на апеляційне оскарження судового рішення.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених в постановах колегії суддів Першої судової палати ККС від 22.10.2024 (справа № 753/9237/23) та від 30.07.2024 (справа № 511/1564/18).

Обґрунтування позиції ККС: колегією суддів Третньої судової палати ККС встановлено, що у ВС існують різні підходи до розуміння правових висновків, викладених у постанові ОП ККС від 18.11.2019 (справа № 367/3068/17), що призводить до ухвалення протилежних судових рішень у подібних правовідносинах, де ключовим є вирішення питання щодо права особи на роз'яснення того чи іншого судового рішення у порядку, передбаченому ст. 380 КПК, та, відповідно, права апеляційного оскарження ухвали про роз'яснення або відмову у роз'ясненні судового рішення (ч. 4 ст. 380 КПК).

Зокрема, постановою Третньої судової палати ККС від 04.11.2020 (справа № 567/1050/15-к) залишено без задоволення касаційну скаргу обвинуваченого на ухвалу апеляційного суду, якою повернуто апеляційну скаргу обвинуваченого на ухвалу місцевого суду про відмову у задоволенні клопотання про роз'яснення ухвали цього ж суду, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції. Залишаючи без зміни ухвалу апеляційного суду, ВС зазначив, що ухвала суду першої інстанції про проведення підготовчого судового засідання у режимі відеоконференції не є судовим рішенням, ухваленим за результатами судового провадження, з огляду на ч. 1 ст. 380 КПК вона не підлягає роз'ясненню,

а відповідно, ухвалу про відмову у роз'ясненні такого рішення не може бути оскаржено.

З такої ж правозастосовної позиції виходила колегія суддів цієї ж судової палати в ухвалі від 08.11.2021 (справа № 712/8159/17).

Водночас у рішеннях суду касаційної інстанції є й інше тлумачення приписів ст. 380 КПК та висновків, викладених у згаданій вище постанові об'єднаної палати з цього питання.

Так, постановою колегії суддів Першої судової палати ККС від 22.10.2024 (справа № 753/9237/23) скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Колегія суддів касаційного суду мотивувала своє рішення тим, що ухвала про відмову у задоволенні заяви про відвід судді є результатом судового провадження за заявою про відвід та цим судовим рішенням вирішено питання, що становило предмет його розгляду, тому така ухвала за наявності відповідних підстав підлягала роз'ясненню в порядку, передбаченому ст. 380 КПК, а ухвала суду про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні могла бути оскаржена в апеляційному порядку.

Такий підхід узгоджується з правовою позицією, зазначеною у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 30.11.2024 (справа № 511/1564/18).

Колегія суддів вважає правильним підхід, застосований у постанові колегією суддів Третьої судової палати ККС від 04.11.2020 (справа № 567/1050/15-к), ухвалах цієї ж судової палати від 08.11.2021 (справа № 712/8159/17) та 19.03.2024 (справа № 127/39866/23), а також ухвалі колегії суддів Другої судової палати від 12.09. 2023 (справа № 761/21443/22) й не погоджується з висновками, викладеними у постановах від 22.10.2024 (справа № 753/9237/23) та 30.07.2024 (справа № 511/1564/18), від яких треба відступити.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 29.10.2025 у справі № 766/2466/24 (провадження № 51-107км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495414>

1.3. Щодо моменту, з якого незаконне переміщення предметів контрабанди через митний кордон України (ст. 305 КК) вважається закінченим злочином (провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 305 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений стверджує, що кваліфікація його дій за ч. 3 ст. 305 КК, як закінченого злочину є неправильною. Вважає, що такі дії слід кваліфікувати як замах на вчинення вказаного злочину, оскільки предмет злочину був виявлений у нього під час огляду транспортного засобу до переміщення через митний кордон України.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків щодо застосування норми права у подібних

правовідносинах, викладених в постановах колегії суддів Другої судової палати ККС від 09.04.2020 (справа № 727/6578/17, провадження № 51-4494км19) та від 25.03.2021 (справа № 344/11557/16-к, провадження № 51-814км20).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Третьої судової палати ККС вказала, що у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 09.04.2019 (справа № 755/23519/14-к, провадження № 51-3757км18) міститься позиція про те, що оскільки психотропну речовину було виявлено в ході митного огляду поштового відправлення, яке надійшло на ім'я засудженого, то, предмет контрабанди фактично не був переміщений через митний кордон.

Водночас у постановах колегій суддів Другої судової палати ККС від 09.04.2020 (справа № 727/6578/17, провадження № 51-4494км19) та від 25.03.2021 (справа № 344/11557/16-к, провадження № 51-814км20) зазначено, що якщо предмети контрабанди виявлено під час огляду чи переогляду речей або ж особистого огляду, у тому числі повторного, при виїзді за межі України (вивезенні товарів, пересиланні поштових відправлень), вчинене кваліфікується за статтями 15 і 305 КК як замах на контрабанду. А от незаконне переміщення на територію України (тобто ввіз на її територію) предметів контрабанди, які виявлено під час митного контролю, утворює закінчений склад цього злочину.

Також вказано, що обов'язковою ознакою складу злочину є місце його вчинення – це митний кордон. Митний кордон збігається з державним кордоном України, за винятком меж спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон є складовою частиною митного кордону України.

Ураховуючи наведене, ККС дійшов переконання, що оскільки наркотичний засіб було виявлено саме під час митного контролю, при в'їзді на територію України, то суд правильно кваліфікував дії засуджених за ч. 3 ст. 305 КК.

Колегія суддів Третьої судової палати ККС погоджується із правовою позицією, зазначеною у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 09.04.2019 (справа № 755/23519/14-к, провадження № 51-3757км18), і вважає, що оскільки предмети контрабанди виявлено до переміщення через митний кордон України (під час огляду чи переогляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу або особистого огляду тощо), то це є замахом на контрабанду, а тому є необхідність відступити від висновків щодо стадії злочину, викладених у постановах Другої судової палати ККС.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 03.11.2025 у справі № 944/6614/21 (провадження № 51-5170км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495431>

1.4. Про допустимість даних протоколу обшуку у випадку розгляду слідчим суддею клопотання про надання дозволу на його проведення за відсутності слідчого або прокурора і за відсутності фіксації судового процесу (кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 309 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений стверджує, що дані протоколу обшуку є недопустимими доказами, оскільки ухвала про дозвіл на обшук його житла була винесена слідчим суддею без проведення повної технічної фіксації судового засідання та без участі слідчого або прокурора.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.03.2023 в справі № 336/941/19 (провадження № 51-298км23).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Третьої судової палати ККС вказала, що у ВС існує правова позиція щодо недопустимості даних протоколу обшуку через розгляд слідчим суддею клопотання про надання дозволу на його проведення за відсутності слідчого або прокурора і відповідно за відсутності фіксації судового процесу.

Так, у постанові від 21.03.2023 в справі № 336/941/19 (провадження № 51-298км23) колегія суддів Першої судової палати ККС зазначила, що системний аналіз положень ч. 4 ст. 234 КПК свідчить про те, що клопотання органу досудового розслідування про обшук повинно розглядатися слідчим суддею місцевого суду за обов'язкової участі сторони, яка ініціює вказане питання. Разом з тим, в ході касаційної перевірки матеріалів кримінального провадження встановлено, що предметом ретельного дослідження суду першої інстанції були матеріали судового провадження щодо розгляду слідчим суддею місцевого суду клопотання слідчого про надання дозволу на обшук. В ході дослідження вказаних матеріалів судового провадження суд першої інстанції встановив, що розгляд клопотання слідчого про надання дозволу на обшук було здійснено з істотним порушення КПК, без участі слідчого або прокурора і, у зв'язку з цим, без повної фіксації судового засідання. Тож за наслідками касаційного розгляду колегія суддів Першої судової палати ККС ВС погодилася із висновком судів попередніх інстанцій в частині визнання цього доказу недопустимим.

У той же час, як убачається з оскаржуваного рішення, яке наразі є предметом касаційного розгляду, суд апеляційної інстанції, спростовуючи доводи сторони захисту про недопустимість протоколу обшуку, зауважив, що місцевим судом перевірено та встановлено, що клопотання слідчого про обшук було розглянуто слідчим суддею за відсутності прокурора та слідчого, оскільки вони не прибули у судові засідання. Разом з тим слідчим було подано заяву про розгляд клопотання за його відсутності. Тож розгляд клопотання слідчого про обшук було здійснено слідчим суддею без фіксування за допомогою технічних засобів, що повністю узгоджується з ч. 4 ст. 107 КПК. А участь прокурора та слідчого під час розгляду клопотання про обшук не є обов'язковою. А тому

відсутні підстави вважати недопустимим доказом протокол обшуку і всі похідні від нього докази.

Колегія суддів Третьої судової палати ККС вважає наведений висновок апеляційного суду обґрунтованим з урахуванням такого.

Відповідно до ч. 4 ст. 234 КПК клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора. Отже клопотання про дозвіл на проведення обшуку розглядається слідчим суддею за участі сторони, яка його подала. Проте, на переконання колегії суддів, у випадку, якщо такий розгляд не порушує фундаментальні права сторін кримінального провадження, суд не може визнавати одразу недопустимими доказами дані отримані у ході обшуку через саме лише формальне посилання сторони про надання дозволу на його проведення за відсутності слідчого або прокурора.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.11.2025 у справі № 336/4830/22 (провадження № 51-1139км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043822>

1.5. Про вплив на процесуальні права сторони захисту ознайомлення з матеріалами кримінального провадження щодо проступку за ст. 290 КПК, а не за ч. 5 ст. 301 КПК (кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 389 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вказує про невиконання органом досудового розслідування положень ч. 5 ст. 301 КПК внаслідок чого, на думку захисту, усі докази є недопустимими.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному в раніше ухвалених постановях колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.04.2023 у справі № 606/719/21 (провадження № 51-1261км23), від 17.07.2023 у справі № 353/685/22 (провадження № 51-1514км23), від 23.09.2024 у справі № 742/557/23 (провадження № 51-2637км24).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила, що у висновку, викладеному у постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС від 19.04.2023 у справі № 606/719/21 (провадження № 51-1261км23), вказано, що ч. 5 ст. 301 КПК передбачає єдину форму відкриття матеріалів дізнання – шляхом вручення особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику їх копій. При відкритті матеріалів дізнання не підлягають застосуванню положення частин 1-4, 7-10 ст. 290 КПК. Разом з тим, положення ст. 290 КПК як загальної норми застосовуються у тих випадках, коли спеціальна норма – ч. 5 ст. 301 КПК не регулює окремі питання кримінальної процесуальної діяльності. Так при закінченні дізнання мають застосовуватися положення ч. 6 ст. 290 КПК щодо надання стороною захисту

за запитом прокурора доступу до матеріалів, які знаходяться у її розпорядженні, ч. 11 ст. 290 КПК щодо відкриття сторонами додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду та ч. 12 ст. 290 КПК, яка встановлює наслідки невідкриття матеріалів.

Означений правовий висновок було застосовано також у постановях колегії суддів Третньої судової палати ККС від 17.07.2023 у справі № 353/685/22 (провадження № 51-1514км23), від 23.09.2024 у справі № 742/557/23 (провадження № 51-2637км24).

Колегія суддів ККС не погоджується з таким підходом і вважає, що виконання вимог ст. 290 КПК після завершення досудового розслідування проступку замість тих, що встановлені в ч. 5 ст. 301 КПК, не впливає на процесуальні права сторони захисту. Колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах та сформулювати такий висновок:

«Виконання вимог ст. 290 КПК після завершення досудового розслідування проступку замість тих, що встановлені в ч. 5 ст. 301 КПК, має ті ж самі наслідки, оскільки сторона захисту ознайомлюється із доказами, які використовуватимуться прокурором для обґрунтування вчинення кримінального правопорушення обвинуваченням.

Процедура, визначена в ст. 290 КПК, жодним чином не звужує і не обмежує прав учасників кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування, у порівнянні з тією процедурою, яка передбачена положеннями ч. 5 ст. 301 КПК.»

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.11.2025 у справі № 301/3018/23 (провадження № 51-2997км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131727441>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Звільнення від кримінальної відповідальності

1.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК)

1.1.1. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим може мати місце лише тоді, коли кримінальне правопорушення завдає шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам. Оскільки безпосереднім об'єктом хуліганства (ст. 296 КК) є громадський порядок, а завдана конкретним особам шкода є лише проявом посягання на основний об'єкт, застосування ст. 46 КК до осіб, які вчинили хуліганство, є передчасним

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій звільнили обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК, на підставі ст. 46 КК у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, кримінальне провадження - закрит.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим можливе лише тоді, коли кримінальним правопорушенням завдано шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам. Протиправними діями обвинувачений посягнув на основний безпосередній об'єкт хуліганства – громадський порядок, а обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони хуліганства є мотив явної неповаги до суспільства.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу, що засуджений обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК, де безпосереднім об'єктом є громадський порядок, тобто комплекс суспільних відносин, які забезпечують нормальні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, спокійний відпочинок та дотримання правил поведінки.

Додатковим факультативним об'єктом хуліганства можуть виступати здоров'я особи, авторитет органів державної влади, громадська безпека.

При цьому, зважаючи на те, що безпосереднім об'єктом хуліганства є саме громадський порядок, а спричинена конкретним особам шкода є лише проявом посягання на основний об'єкт, звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим може мати місце лише тоді, коли кримінальне правопорушення завдає шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам.

Звільняючи засудженого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, поза належною увагою судів першої та апеляційної інстанцій залишилось те, що засуджений обвинувачувався у вчиненні хуліганства, тобто, у грубому порушенні громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжувалося особливою зухвалістю, яка виразилася в нанесенні потерпілому тілесних ушкоджень, пошкодженні майна, тривалому порушенні громадського порядку у присутності інших осіб, які перебували у громадському місці, та звичайний ритм життя яких було порушено.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.11.2025 у справі № 643/5610/24 (провадження № 51-2765км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853013>

2. Покарання та його види

2.1. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 КК)

2.1.1. Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване незалежно від того, чи пов'язане вчинення винним кримінального правопорушення з його посадою або із заняттям ним певною діяльністю

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 301 КК до покарання у виді штрафу у розмірі 2000 НМДГ, що становить 34 000 грн; за ч. 3 ст. 301 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. На підставі ст. 75 КК обвинуваченого звільнено від відбування покарання з випробуванням.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що санкція ч. 3 ст. 301 КК передбачає призначення додаткового покарання як безальтернативного, а тому його незастосування є неправильним застосуванням кримінального закону.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що санкцією ч. 3 ст. 301 КК передбачено обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Згідно з відповіді АТ «Українська залізниця» обвинувачений на залізниці працює з 29.11.2010, станом на листопад 2024 року – черговим по сортувальній гірці станції регіональної філії АТ «Укрзалізниця».

Зі змісту ст. 55 КК вбачається, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання або як додаткове покарання. При цьому необхідно відрізнити обов'язкове призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю чи можливе його застосування. Так, якщо додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю передбачене як обов'язкове у санкції статті Особливої частини КК, то його призначення відбувається й тоді, коли особа, яка вчинила кримінально каране діяння, не обіймала певні посади або не займалася певною діяльністю. Тобто фактично йдеться про обмеження зайняття для особи певних посад або здійснення певної діяльності у майбутньому навіть у тому разі, якщо на момент вчинення кримінального правопорушення особа їх не обіймала чи не займалася певною діяльністю.

Зі змісту ст. 55 КК вбачається, що у ч. 2 зазначеної статті законодавець чітко зазначив про випадки, у яких передбачено можливість застосування додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, якщо воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті).

Разом із тим, крім випадків, зазначених у ч. 2 ст. 69 КК, законодавцем не передбачено іншої правової підстави для незастосування зазначеного додаткового покарання у випадках, коли особа на час вчинення кримінального

правопорушення не займала відповідної посади чи не займалася певною діяльністю, а таке покарання передбачено санкцією статті (частини статті), як обов'язкове.

Таким чином, додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване незалежно від того, чи пов'язане вчинення винним кримінального правопорушення з його посадою або із заняттям ним певною діяльністю.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.11.2025 у справі № 607/1756/25 (провадження № 51-2355км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084075>

3. Звільнення від покарання та його відбування

3.1. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК)

3.1.1. Для вирішення питання про можливість звільнення від відбування покарання вагітних жінок або жінок, які мають дітей віком до семи років, на підставі ст. 79 КК важливе значення мають відомості, що характеризують засуджену, її особистісні та соціально-демографічні ознаки, спосіб життя, соціальні зв'язки, посткримінальну поведінку, її ціннісні орієнтири тощо

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою і засудив обвинувачену за ч. 2 ст. 307 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років, за ч. 1 ст. 309 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 1000 НМДГ, що становить 17 000 грн. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині призначеного покарання, вказав про призначення обвинуваченій покарання за ч. 2 ст. 307 КК у виді позбавлення волі на строк 6 років без конфіскації майна, за ч. 1 ст. 309 цього Кодексу покарання у виді штрафу в розмірі 1000 НМДГ, що становить 17 000 грн.

У поданій касаційній скарзі захисник вказує, що суди попередніх інстанцій безпідставно не застосували до обвинуваченої положення ст. 79 КК, оскільки на час розгляду провадження судом апеляційної інстанції вона була вагітна і мала дитину, що не досягла семирічного віку. Захист стверджує, що при призначенні покарання обвинуваченій місцевий суд не врахував її щире каяття у вчиненому, сприяння в розкритті злочину органу досудового розслідування та безпідставно не застосував до неї положення ст. 69 КК.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині призначеного покарання, застосовано ст. 69 КК та звільнено обвинувачену від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 79 КК.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що за правилами ч. 1 ст. 79 КК у разі призначення покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі вагітним жінкам або жінкам, які мають дітей віком до семи років, крім засуджених до позбавлення волі на строк понад п'ять років за тяжкі і особливо тяжкі злочини, а також за корупційні кримінальні

правопорушення, кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, суд може звільнити таких засуджених від відбування як основного, так і додаткового покарання з установленням іспитового строку у межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку.

Таке звільнення є спеціальним видом звільнення від відбування покарання з випробуванням і допускається лише щодо вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, та є правом, а не обов'язком суду.

Важливе значення для вирішення питання про можливість застосування цих положень закону мають відомості, що характеризують особу засудженої, її особистісні прояви у головних сферах життєдіяльності, соціально-демографічні властивості, спосіб життя, соціальні зв'язки, посткримінальна поведінка, наскільки її ціннісні орієнтири збігаються з загальноприйнятими у суспільстві нормами моралі, її соціально-психологічна характеристика тощо.

На переконання колегії суддів, у цьому кримінальному провадженні наявна сукупність обставин, що дають підстави для застосування положень статей 69 і 79 КК.

Як вбачається зі змісту оскаржуваних судових рішень, поза увагою судів обох інстанцій залишилося те, що обвинувачена є молодого особою, в силу ст. 89 КК не судима, на обліку у психіатра та нарколога не перебуває, за місцем проживання характеризується посередньо та працевлаштована, а також наявність у справі обставин, які пом'якшують покарання – щире каяття засудженої у вчиненому та активне сприяння в розкритті злочину, відсутність тяжких наслідків (шкоди) вчиненого та корисливого мотиву в її діях, що є підставою для застосування до неї положень ст. 69 КК та призначення покарання нижче від найнижчої межі визначеної санкцією ч. 2 ст. 307 КК.

Також, як вбачається з матеріалів провадження, на день розгляду справи в суді апеляційної інстанції обвинувачена перебувала в стані вагітності та мала дитину, що не досягла семирічного віку – сина, а на час розгляду провадження в суді касаційної інстанції народила 14.08.2025 ще одну дитину.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13.11.2025 у справі № 127/1845/24 (провадження № 51-2902км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084051>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

4. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

4.1. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК)

4.1.1. Депутат державної думи РФ за участь у голосуванні за рішення, спрямовані на зміну меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, що призвели до загибелі людей та інших тяжких наслідків, несе кримінальну відповідальність за ст. 110 КК. Такі дії не можуть вважатися лише висловленням політичної позиції, оскільки вчиняються

за попередньою змовою з іншими особами, з усвідомленням незалежності України як держави з міжнародно визнаними кордонами, а також із розумінням неприпустимості втручання у внутрішні справи суверенних держав відповідно до міжнародних актів

Обставини справи: депутат державної думи федеральних зборів рф, діючи умисно, за попередньою змовою групою осіб з іншими депутатами та представниками влади і зс рф, 15.02.2022 прийняв участь у засіданні державної думи федеральних зборів рф, де підтримав постанову із зверненням до президента рф з проханням розглянути питання про визнання рф самопроголошених Донецької та Луганської народних республік як самостійних, суверенних і незалежних держав, а також 22.02.2022 прийняв участь у засіданні державної думи федеральних зборів рф, де підтримав ратифікацію договору про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і так званою Донецькою народною республікою та договору про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між рф і так званою Луганською народною республікою.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що обвинувачений не є представником влади України, не має повноважень змінювати територіальну цілісність України, відтак не є суб'єктом злочину, передбаченого ст. 110 КК. Голосуючи, він висловив свою політичну позицію, за яку не може нести кримінальну відповідальність. Стороною обвинувачення не доведено, що обвинувачений діяв за попередньою змовою з іншими особами, не встановлено причинно-наслідкового зв'язку між конкретними діями обвинуваченого та загибеллю людей, а також настанням інших тяжких наслідків, передбачених ч. 3 ст. 110 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що на спростування доводів сторони захисту про те, що обвинувачений не мав попередньої змови з іншими особами, не наділений повноваженнями змінювати територіальну цілісність України і, голосуючи, він лише висловив таким чином свою політичну позицію, за яку не може нести кримінальну відповідальність, апеляційний суд у своїй ухвалі зазначив, що, будучи представником влади рф, унаслідок займаної ним посади депутата державної думи рф, яка є вищим законодавчим органом цієї країни, обвинувачений повинен був знати і достовірно знав про міжнародні акти та договори, сторонами яких є Україна та рф, якими зокрема визначено неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, та про захист їх незалежності і суверенітету, а також обов'язок держав утримуватися від озброєної інтервенції, підривної діяльності, військової окупації, здійснення сприяння, заохочення чи підтримки сепаратистської діяльності, не допускати на власній території навчання, фінансування та вербовки найманців чи засилання таких найманців на територію іншої держави.

Також обвинувачений був обізнаний про незалежність України як держави, з урахуванням преамбули Декларації про державний суверенітет України від 16.07.1990 (далі – Декларація), де вказано, що Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.

Факт усвідомлення представниками влади рф того, що Україна є суверенною державою з міжнародно визнаними кордонами, підтверджений ратифікацією рф 22.04.2004 Договору між Україною та рф про українсько-російський державний кордон від 28.01.2003, яким визнано та демарковано кордон між Україною і рф.

Натомість дії обвинуваченого були вчинені і спрямовані саме на зміну меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. При цьому він спільно з більше ніж 360 депутатами державної думи рф, попередньо обговоривши винесені на голосування проекти рішень, а також раніше з іншими представниками влади і зс рф, тобто заздалегідь до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення, після чого 15 та 22.02.2022 взяв участь разом з іншими депутатами у голосуванні за рішення, які призвели до загибелі людей та інших тяжких наслідків.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.11.2025 у справі № 607/4119/23 (провадження № 51-5282км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084134>

4.2. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК)

4.2.1. Для притягнення громадянина України до кримінальної відповідальності за впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладі освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК) визначальним є фактичне виконання особою функцій керівника школи, усвідомлення своїх дій та сприйняття її як керівника іншими особами

Обставини справи: громадянка України, перебуваючи на посаді в.о. директора т.зв. «ГБОУ СОШ с.Гетьмановка», вчинила дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у цьому закладі освіти.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 3 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що в матеріалах кримінального провадження відсутні належні та допустимі докази на підтвердження винуватості підзахисної у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що ключові доводи захисту стосуються того, що засуджена не була призначена на посаду

директора школи, немає наказу про це, а свідки не знали, яку вона посаду обіймає. Також захист стверджує, що засуджена діяла під примусом.

Колегія суддів ККС не погоджується з цими доводами.

Засудженій інкримінується вчинення колабораційної діяльності, а саме: вчинення громадянином України дій, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладі освіти.

Суд звертає увагу, що наявність наказу на призначення на посаду директора чи в.о. директора може додатково підтвердити те, що засуджена фактично займала цю посаду. Однак суди попередніх інстанцій правильно врахували той факт, що засуджена сама розуміла, що здійснює функції в.о. директора школи, а інші громадяни (вчителі, які хотіли працевлаштуватися у школу, бібліотекар, батьки школярів) сприймали її як директора школи, оскільки суть дій, які вона вчинювала, беззаперечно підтверджували, що остання діє як керівник школи.

Навіть із показань самої засудженої слідує, що вона усвідомлює цей факт, адже окремим доводом сторони захисту є те, що засуджена діяла під примусом.

Суд апеляційної інстанції детально перевіряв цю версію захисту і прийшов до обґрунтованого висновку про те, що засуджена діяла добровільно, а доказів того, що її примушували до вчинення таких дій немає. Навпаки суд зазначив, що всі докази у цьому провадженні свідчать про те, що обвинувачена діяла з власної ініціативи.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.11.2025 у справі № 953/2635/23 (провадження № 51-3012км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084029>

5. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

5.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК)

5.1.1. Умисне вбивство кваліфікується як вчинене з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних, психічних чи моральних страждань. Велика кількість тілесних ушкоджень під час вчинення умисного вбивства сама по собі не в усіх випадках може свідчити про наявність особливої жорстокості. Нанесення потерпілому після вогнепальних поранень додаткових ударів протягом короткого проміжку часу не може свідчити про вчинення особою злочину з особливою жорстокістю, якщо такі дії спрямовані на доведення умислу на вбивство до кінця

Обставини справи: обвинувачена здійснила із вогнепальної зброї три постріли в тулуб потерпілого, потім нанесла йому численні удари праскою, далі закрила органи дихання потерпілому подушкою. Після спричинених обвинуваченою тілесних ушкоджень, несумісних із життям, потерпілого було доставлено до лікарні, де останній помер.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив обвинувачену за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині кваліфікації дій обвинуваченої, перекваліфікувавши її дії на ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційних скаргах представник потерпілого та прокурор вказали на передчасність рішення апеляційного суду про перекваліфікацію дій обвинуваченої, оскільки органом досудового розслідування та судом першої інстанції достеменно встановлено наявність в її діях кваліфікуючої ознаки – особливої жорстокості, що підтверджується дослідженими доказами.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів провадження, суд першої інстанції при обґрунтуванні наявності в діях обвинуваченої кваліфікуючої ознаки умисного вбивства, як вчинення злочину з особливою жорстокістю, послався на велику кількість ударів, завданих потерпілому, відчуття останнім особливого фізичного болю протягом тривалого часу, а також на те, що після здійснення трьох пострілів обвинувачена не зупинилась, а продовжила наносити удари потерпілому праскою.

Проте, з вказаним обґрунтуванням не погодився суд апеляційної інстанції та наголосив на тому, що сама собою велика кількість тілесних ушкоджень під час вчинення умисного вбивства не у всіх випадках може свідчити про наявність у діях винного кваліфікуючої ознаки – особлива жорстокість.

Обґрунтовуючи своє рішення, апеляційний суд в ухвалі зазначив, що особливою жорстокістю слід вважати умисну дію (або бездіяльність), що супроводжує або настає за насильницьким злочином, є необов'язковою для його вчинення і настання звичайних для злочину наслідків, що полягає в заподіянні потерпілому або його близьким додаткового, як правило, тяжкого фізичного або психічного страждання, тобто винний усвідомлює, що він вчиняє діяння, які є надмірними для досягнення злочинного наслідку та обирає спосіб вчинення злочину, який охоплює діяння зайві (надмірні) для вбивства потерпілого.

При цьому умисне вбивство визнається вчиненням з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних, психічних чи моральних страждань.

Суд звернув увагу на те, що тілесні ушкодження було завдано потерпілому протягом короткого проміжку часу у життєво важливий орган – голову. При цьому у матеріалах кримінального провадження відсутні докази того, що обвинувачена навмисно відпустила потерпілого заради відтягування доведення свого умислу до кінця з метою спричинення особливого фізичного болю, який би виходив за межі страждань, притаманних будь-якому вбивству.

На переконання апеляційного суду, нанесення обвинуваченою ударів праскою після здійснення трьох пострілів, не може свідчити про особливу жорстокість, адже обвинувачена мала умисел на вбивство, однак потерпілий після отримання вогнепальних поранень (від яких смерть могла настати миттєво)

ще був живим та чинив опір. Отже, саме заради доведення свого умислу до кінця обвинуваченою наносились удари праскою по голові потерпілого.

При цьому місцевим судом не викладено у вирок доказів на підтвердження того, що обвинувачена, завдаючи вищевказаних ударів, з метою позбавити його життя, свідомо бажала не лише вбити потерпілого, а й того, щоб він відчував додаткові страждання, які не були б необхідними для настання його смерті. Інших даних на підтвердження заподіяння потерпілому особливих страждань, апеляційним судом не встановлено.

Колегія суддів ККС погоджується з таким рішенням апеляційного суду, а тому вважає безпідставними твердження представника потерпілого та прокурора про те, що рішення апеляційного суду про перекваліфікацію дій обвинуваченої є передчасним та належним чином необґрунтованим.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 04.11.2025 у справі № 278/528/18 (провадження № 51-7575км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131648931>

6. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

6.1. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК)

6.1.1. Особа може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК, незалежно від того, чи здійснює вона господарську діяльність, чи є найманим працівником тощо. Адже для цілей ч. 1 ст. 204 КК незаконні придбання чи зберігання з метою збуту, збут одного з видів підакцизних товарів не потребують обов'язкової прив'язки до певного статусу з точки зору трудових чи господарських відносин

Обставини справи: обвинувачений незаконно придбав та зберігав з метою збуту незаконно виготовлений спирт етиловий, а згодом збув його у кількості 1 пляшку об'ємом 5 л за 650 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 204 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що у діях засудженого відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення, а обвинуваченням не сформульовано усіх елементів цього складу. Захист вказує, що працівник без укладення трудового договору не є суб'єктом за ч. 1 ст. 204 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що згідно з експертним дослідженням збутий спирт етиловий ректифікований і містить у своєму складі етиловий спирт, об'ємна частка якого в рідині становить 95,8 %. Відповідь митниці підтверджує приналежність, наданих експерту на дослідження рідини, згідно УКТ ЗЕД до групи підакцизних товарів в товарній підкатегорії 2207 10 00 90.

Таким чином, сумніву у тому, що предметом кримінального правопорушення був спирт етиловий у колегії суддів ККС не виникнуло.

Згідно з правовим висновком ВП ВС, висловленим у постанові від 27.11.2024 у справі № 336/3796/15-к, алкогольний напій може бути предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 204 КК, за таких умов: 1) виготовлення на основі спиртів, вміст яких визначається згідно з нормами, встановленими Податковим кодексом України в редакції, чинній на момент вчинення правопорушення; 2) протиправного поводження з ним як із визначеним законом підакцизним товаром.

Цей висновок стосується ст. 204 КК, в яку не вносилися зміни. На відміну від норм закону України про кримінальну відповідальність, правові позиції ВС не мають зворотної дії у часі, у тому числі і ретроспективної, про яку вказує захисник.

Зі змісту диспозиції ст. 204 КК слідує, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є загальний суб'єкт, жодної прив'язки до того, що таким суб'єктом може бути лише особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, кримінальний закон не містить.

Тож особа може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК, незалежно від того чи здійснює вона господарську діяльність, чи є вона найманим працівником тощо. Адже для цілей ч. 1 ст. 204 КК незаконні придбання чи зберігання з метою збуту, збут одного з видів підакцизних товарів прив'язка до певного статусу з точки зору трудових чи господарських відносин не є обов'язковою.

Колегія суддів ККС вважає, що означені факти доведено поза розумним сумнівом, а відтак відхиляє доводи захисту про відсутність у діях засудженого складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 04.11.2025 у справі № 751/4440/24 (провадження № 51-1083км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131727405>

7. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

7.1. Терористичний акт (ст. 258 КК)

7.1.1. Вплив на прийняття рішення депутатами сільської ради шляхом вчинення вибухів у сесійній залі, що призвели до загибелі людей та заподіяння значної майнової шкоди, кваліфікується як терористичний акт

Обставини справи: депутат сільської ради, з метою впливу на прийняття рішень органом місцевого самоврядування у сесійній залі під час засідання ради почергово кинув три гранати на підлогу, після чого відбулось три послідовних вибухи. Внаслідок вибухів 25 осіб, присутніх в сесійній залі, отримали тілесні ушкодження різних ступенів тяжкості, а 2 особи померли. Крім цього, сільській раді було заподіяно майнову шкоду на 78 485 грн.

Позиція суду апеляційної інстанції: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили депутата сільської ради за ч. 3 ст. 258, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник висловлював незгоду з кваліфікацією дій підзахисного та стверджував, що обвинувачений діяв у стані необхідної оборони в інтересах громади.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає правильною кваліфікацію дій обвинуваченого за ч. 3 ст. 258 КК з огляду на таке.

До ознак тероризму належить, у тому числі створення загальної небезпеки, що виникає в результаті вчинення суспільно небезпечних дій або погрози ними, публічний характер та мета – прямий або непрямий вплив на прийняття якого-небудь рішення або відмова від нього. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК полягає, серед іншого у здійсненні вибуху. Суб'єктивна сторона терористичного акту характеризується прямим умислом і зазначеною у ч. 1 ст. 258 КК спеціальною метою.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, метою здійсненого обвинуваченим терористичного акту був вплив на прийняття рішень органом місцевого самоврядування, привернення уваги громадськості до певних політичних чи інших поглядів, порушення громадської безпеки, а тому суди дійшли висновку про наявність в його діях усіх ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК.

Під час розгляду кримінального провадження, враховуючи фактичні обставини, суди попередніх інстанцій такого суспільно-небезпечного посягання, яке б загрожувало життю чи здоров'ю обвинуваченого та підлягало негайному відверненню чи припиненню, не встановили, як і обставин, за яких обвинувачений міг би вбачати реальну загрозу, тобто певну підставу (юридичного факту), наявність якої б вказувала на обґрунтованість виникнення у нього приводу для правомірного захисту.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 24.11.2025 у справі № 306/762/24 (провадження № 51-683км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132197151>

8. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

8.1. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК)

8.1.1. Якщо апеляційний суд, відхиляючи доводи апеляційної скарги про відсутність у діях обвинуваченої складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 382 КК, аналізує об'єктивну сторону вчиненого засудженою кримінально-караного діяння саме у формі невиконання рішення суду, однак погоджується з висновками місцевого суду про наявність у її діях складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 цієї статті, вчиненого у формі перешкоджання виконанню рішення суду, то це є неправильним застосуванням закону про кримінальну відповідальність

Обставини справи: обвинувачена, знаючи про рішення суду першої інстанції, яке набрало законної сили, усвідомлюючи, що вищевказаним рішенням їй встановлено обов'язок не перешкоджати батьку у спілкуванні з дітьми, перешкоджала виконанню вказаного судового рішення шляхом не забезпечення присутності дітей для систематичних побачень з батьком.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 382 КК.

У касаційній скарзі засуджена вважає, що сукупність доказів, на які послалися суди попередніх інстанцій, є недостатньою для встановлення факту доведеності її винуватості в інкримінованому кримінальному правопорушенні з огляду на відсутність в її діях об'єктивної та суб'єктивної сторін складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК.

Позиція ККС: скасовано вирок апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому кримінальному провадженні засуджена вважає, що в її діях взагалі відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення. Тому важливим є встановлення того, які діяння матері в контексті спілкування дітей з батьком визнано судами вчиненими нею і у якій формі виразилася об'єктивна сторона ч. 1 ст. 382 КК.

Зі змісту диспозиції цієї статті слідує, що кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 382 КК може бути вчинено у двох формах: 1. невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, 2. перешкоджання їх виконанню.

Вчинення діяння у формі невиконання полягає у вчиненні пасивних дій, тобто вчинюється шляхом бездіяльності. Натомість перешкоджання полягає активній поведінці суб'єкта кримінального правопорушення, тобто вчинюється шляхом дії.

У цьому провадженні стороною обвинувачення в обвинувальному акті обвинуваченій інкримінувалося вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК у формі умисного перешкоджання виконанню рішення суду, що набрало законної сили.

Місцевий суд на підставі досліджених та оцінених доказів дійшов висновку про наявність в діях обвинуваченої складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, саме у формі перешкоджання виконання рішення суду, що набрало законної сили.

Апеляційний суд, відхиляючи доводи апеляційної скарги сторони захисту про відсутність в діях обвинуваченої складу інкримінованого їй кримінального правопорушення, вдався до аналізу об'єктивної сторони вчиненого засудженою кримінально-караного діяння, саме у формі невиконання рішення суду, однак погодився з висновками місцевого суду про доведеність винуватості обвинуваченої та наявність в її діях складу кримінального правопорушення,

передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, вчиненого у формі перешкоджання виконання рішення суду.

Суд наголошує, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, має дві різні форми вчинення: (1) невиконання судового рішення, яке полягає у невжитті особою, до якої звернуто виконання рішення суду, що набрало законної сили, передбачених законом заходів щодо його виконання; (2) перешкоджання виконанню судового рішення, яке передбачає протидію особи реалізації вимог, які у ньому містяться, з метою недопущення його реалізації.

Фактично апеляційний суд проаналізував вчинення інкримінованого кримінального правопорушення у формі невиконання судового рішення, однак погодився з тим, що в діях особи є склад перешкоджання його виконанню.

За умови, що засуджена взагалі не визнає факт вчинення нею злочину, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, суду належить детально проаналізувати суть інкримінованих діянь у цьому провадженні і чітко встановити у якій формі засудженою було вчинено відповідне діяння.

Саме детальний аналіз поведінки засудженої із висновком про те, що остання вчинила (дію чи бездіяльність щодо рішення суду) дозволить констатувати факт наявності або відсутності складу кримінального правопорушення у цьому провадженні, наявності або відсутності процесуальних підстав для визнання обвинуваченої винуватою у вчиненні інкримінованого їй діяння.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.11.2025 у справі № 484/5247/21 (провадження № 51-4144км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084033>

8.2. Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК)

8.2.1. Невиконання обмежувального припису може бути вчинене лише умисно та вважається закінченим з моменту порушення хоча б одного з обов'язків, встановлених рішенням суду. При цьому мотив і мета для кваліфікації дій особи за ст. 390-1 КК значення не мають

Обставини справи: обвинувачений умисно не виконав обмежувальних приписів, чим порушив встановлені судом заходи тимчасового обмеження щодо своєї матері.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 390-1 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що в діях його підзахисного відсутній склад інкримінованого кримінального правопорушення, тому що обвинувачений не мав прямого умислу на невиконання обмежувальних приписів, а приходив до матері з її дозволу.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у диспозиції ст. 390-1 КК чітко визначено, що таке діяння може бути вчинене лише умисно, тому суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом. Склад цього кримінального правопорушення є формальним та вважається закінченим з моменту, коли хоча б один з обов'язків, встановлених відповідним обмежувальним приписом суду, було порушено зобов'язаною особою. Винна особа, умисно не виконуючи ці заходи, усвідомлює протиправність своєї поведінки, а отже розуміє і суспільну небезпечність вчинюваного нею діяння, пов'язаного із посяганням на правосуддя – не виконує обмеження, встановлені рішенням суду, та бажає так діяти. При цьому мотив і мета для кваліфікації значення не мають.

Як вбачається з матеріалів провадження, обвинувачений приходив до місця проживання своєї матері з власної ініціативи, без її згоди. Він щоразу влаштовував сварку, на зауваження матері не реагував, тому вона була вимушена викликати працівників поліції. Як наслідок обвинувачений вчинив щодо матері нові випадки домашнього насильства, за що постановою суду був притягнутий до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 06.11.2025 у справі № 686/10357/24 (провадження № 51-1443км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713627>

9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

9.1. Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК)

9.1.1. Момент звернення військовослужбовця, який самовільно залишив місце служби, до військової спеціалізованої прокуратури з проханням вирішити питання щодо подальшого проходження ним служби свідчить про припинення злочину, передбаченого ст. 407 КК

Обставини справи: 01.08.2022 сержант військової служби за мобілізацією самовільно без поважних причин залишив місце тимчасової дислокації підрозділу військової частини і добровільно прибув до територіального управління ДБР 22.05.2023.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав військовослужбовця винуватим та засудив за ч. 5 ст. 407 КК, за самовільне залишення місця служби без поважних причин. Суд першої інстанції на підставі ст. 75 КК звільнив засудженого від відбування заходу примусу з випробуванням. Апеляційний суд скасував цей вирок у частині призначеного покарання й ухвалив новий вирок, яким призначив засудженому за ч. 5 ст. 407 КК покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

У касаційній скарзі захисник стверджував, що апеляційний суд неправомірно погіршив становище засудженого, не додержав приписів ч. 2 ст. 5 КК і не врахував факту вчинення злочину до набрання чинності Законом від

13.12.2022 № 2839-IX, котрим заборонено застосування ст. 75 КК за злочини, передбачені ст. 407 КК.

Позиція ККС: скасовано вирок апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ВС вказав, що за матеріалами кримінального провадження, засуджений до того, як повідомив у травні 2023 року територіальне управління ДБР про самовільне залишення місця служби, із цього ж приводу 15.08.2022 звернувся до спеціалізованої прокуратури у сфері оборони. За змістом представленого в справі звернення засудженого, він виклав обставини залишення військової частини і просив вирішити питання щодо подальшого проходження військової служби. Згідно з повідомленням Миколаївського зонального відділу Військової служби правопорядку від 12.10.2022, подану заяву для розгляду було скеровано до Донецького зонального відділу. Наведені документи долучено до справи в ході судового розгляду, їх належність і допустимість сторони не оспорювали.

Такі фактичні дані, попри те, що мають значення і впливають на загальну справедливість ухваленого судового рішення, не отримали належної оцінки за наслідками апеляційного провадження. У новому вирокі не міститься переконливих аргументів, які би без сумніву доводили, що факт звернення військовослужбовцем до органів прокуратури 15.08.2022 не тягне жодних правових наслідків, зважаючи також на роз'яснення, опубліковані на офіційному вебсайті Міністерства оборони України, за якими з питань наміру повернутися на службу військовий може звернутися, у тому числі, до військової спеціалізованої прокуратури. Звідси, і не є безспірними висновки апеляційного суду щодо закінчення (припинення) злочину після набрання чинності Законом № 2839-IX.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.11.2025 у справі № 473/3261/23 (провадження № 51-895км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853064>

10. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

10.1. Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 КК)

10.1.1. Якщо власник сторінки в мережі «Facebook» не обмежив доступ до неї, то інформація на цій сторінці є загальнодоступною для необмеженого кола осіб, тому поширення користувачем на цій сторінці дописів із символікою комуністичного тоталітарного режиму може утворювати склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 436-1 КК

Обставини справи: обвинувачений поширив та публічно використав шляхом розміщення на власних сторінках у загально доступних мережах

«Вконтакте» та «Facebook» більше 15 дописів із символікою комуністичного тоталітарного режиму. За результатом поширення цих публікацій та розміщення відповідних коментарів на сторінках соціальної мережі «Facebook» та каналі «YouTube» інформація стала доступною для ознайомлення та прочитання аудиторією, яка охоплює вказані сторінки у соціальних мережах.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 436-1, ч. 1 ст. 436-2 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок, пере kwalіфікувавши дії обвинуваченого з ч. 2 на ч. 1 ст. 436-1 КК.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що суд апеляційної інстанції безпідставно дійшов висновку про відсутність у діях обвинуваченого кваліфікуючої ознаки – використання засобів масової інформації (далі – ЗМІ), пославшись на Закон «Про медіа».

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що суд апеляційної інстанції, задовольняючи апеляційні скарги сторони захисту, пере kwalіфікував дії обвинуваченого з ч. 2 на ч. 1 ст. 436-1 КК та призначив відповідне покарання у зв'язку з таким:

- поширення інформації в мережі Інтернет для невизначеного кола осіб та поширення з використанням засобів масової інформації не є тотожними;
- виходячи зі змісту примітки 1 до ст. 111-1 КК, законодавець розмежовує поняття «мережа Інтернет» та «засоби масової інформації»;
- пости та дописи в соціальній мережі «Facebook», які робив обвинувачений, не можна віднести до ЗМІ, так як вони не мають усіх ознак ЗМІ, встановлених у Законі «Про медіа».

Проте колегія суддів ККС з даними висновками суду апеляційної інстанції не погоджується та вважає їх необґрунтованими на таких підставах.

Відповідно до ст. 22 Закону «Про інформацію»:

- масова інформація – інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб;
- засоби масової інформації – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації.

За положеннями ст. 1 Закону «Про телебачення і радіомовлення» аудіовізуальна інформація – це будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків.

Стаття 1 Закону «Про медіа» передбачає такі поняття:

- масова інформація – інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб (п. 28);

- медіа (засіб масової інформації) – засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою (п. 30);

- онлайн-медіа – медіа, що регулярно поширює інформацію у текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному веб-сайті, крім медіа, які віднесені цим Законом до аудіовізуальних медіа (п. 36);

- аудіовізуальне медіа – медіа-сервіс, основним призначенням якого або відокремленої частини якого є надання загальній аудиторії доступу до програм, що здійснюється з інформаційною, розважальною чи навчальною метою під редакційним контролем суб'єкта у сфері медіа за допомогою електронних комунікаційних мереж (п. 1).

Ухвалюючи рішення про відсутність у діях обвинуваченого кваліфікуючої ознаки – використання ЗМІ, суд апеляційної інстанції:

- ретельно не проаналізував указаних положень законів України у сфері інформації та медіа;

- не зважив на те, що після набрання чинності Законом «Про медіа» 31.03.2023, положеннями якого обґрунтував свої висновки, відповідні зміни до КК, зокрема до ст. 436-1 цього Кодексу, щодо застосування терміну «ЗМІ» внесені не були;

- залишив поза увагою те, що соціальні мережі та платформи «Facebook», «YouTube» є загальнодоступними, спрощують комунікацію, дозволяють поширювати певну інформацію необмеженому колу осіб, спосіб такого поширення інформації розрахований на масове сприйняття;

- не врахував що соціальна мережа «Facebook» діє в інтернет-просторі й інформація на сторінках її користувачів, якщо власник сторінки не обмежив доступ до неї, є загальнодоступною, відтак ця соціальна мережа є засобом, за допомогою якого така інформація поширюється серед необмеженого (невизначеного) кола осіб.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.10.2025 у справі № 639/1077/23 (провадження № 51-184км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853014>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Забезпечення права на захист (ст. 20 КПК)

1.1.1. Перебування обвинуваченого, якому обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, у скляній кабіні в залі судових засідань, а не поруч із захисником за межами кабінки, не порушує його право на захист

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 289 КК.

У касаційній скарзі захисник вказував про порушення права обвинуваченого на захист внаслідок відмови суду першої інстанції в задоволенні клопотання про перебування його поруч із захисником, а не в скляній кабіні.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок суду апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів, у залі судового засідання місце для тримання обвинувачених (підсудних), засуджених обладнується загородженнями відповідно до вимог Державних будівельних норм України. На вікнах залів судових засідань незалежно від поверховості встановлюються ґрати. Ця Інструкція не містить випадків можливості перебування обвинуваченого, якому обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, під час проведення судового засідання не у відповідному загородженні. Крім того, положеннями Інструкції не передбачено надання головуючим дозволу на перебування обвинуваченого, якому обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не в спеціально відведеному місці.

Безпека в залі є умовою справедливого судового розгляду з огляду на значення, яке надається правам захисту осіб, а тому будь-які заходи, що обмежують участь обвинуваченого під час судового засідання або накладають обмеження на нього чи його відносини з адвокатом повинні бути застосовані доки це необхідно і мають бути пропорційні ризикам у кожному конкретному випадку.

У цьому кримінальному провадженні засуджений обвинувачувався у скоєнні тяжких злочинів, за які передбачено покарання у виді позбавлення волі, раніше неодноразово судимий за вчинення тяжких злочинів, усі загородження, які обладнані в судах для перебування обвинувачених, відповідають вимогам Державних будівельних норм України та надають можливість обвинуваченим ефективно використовувати свої права, зокрема право на захист та спілкування із захисником.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 06.11.2025 у справі № 335/4734/18 (провадження № 51-4644км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713639>

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

2.1. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система. Визначення складу суду (ст. 35 КПК)

2.1.1. Передача кримінального провадження з одного територіального підрозділу (судової палати) до іншого територіального підрозділу (судової палати) в межах апеляційного суду одного апеляційного округу не є порушенням порядку визначення судді для розгляду справи в розумінні положень ч. 3 ст. 35 КПК

і підставою для передачі кримінального провадження до касаційного суду для визначення підсудності в порядку ст. 34 КПК.

Повторна передача справи відповідальною особою суду на автоматизований розподіл після задоволення самовідводів та відводів суддів не є втручанням у процедуру автоматизованого розподілу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 258, ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що склад суду для апеляційного розгляду сформовано з порушенням автоматизованого розподілу справ, всупереч ч. 3 ст. 34 КПК. Захист зазначає про неодноразове втручання в процедуру авторозподілу. Стверджує, що стороні захисту безпідставно відмовлено у задоволенні заяви про відвід колегії суддів, яка після продовження строку тримання обвинуваченого під вартою заявила собі самовідвід, який було задоволено.

Позиція ККС: змінено ухвалу апеляційного суду в частині зарахування у строк відбування призначеного покарання терміну попереднього ув'язнення.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що згідно з Указом Президента України № 452/2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» від 29.12.2017, серед інших, ліквідовано Апеляційний суд Дніпропетровської області та утворено Дніпровський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську область, з місцезнаходженням у м. Дніпро та м. Кривий Ріг.

Відповідно до наявної у відкритому доступі інформації, розміщеної на сайті «Судова влада» апеляційний розгляд справ Дніпровським апеляційним судом здійснюється судовими палатами з розгляду кримінальних справ у місті Дніпрі та місті Кривому Розі (копії відповідних наказів містяться на сайті суду). Згідно Додатку № 2 щодо постійних колегій суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Дніпровського апеляційного суду (засади використання автоматизованої системи документообігу суду, затверджені загальними зборами суддів Дніпровського апеляційного суду від 18.07.2019 (зі змінами) та 23.04.2025 містяться на сайті суду), у випадку неможливості утворення колегій з числа суддів судової палати з розгляду кримінальних справ у м. Дніпро – справа передається в судову палату у м. Кривий Ріг (та навпаки).

Таким чином, передача кримінального провадження з одного підрозділу Дніпровського апеляційного суду до іншого, не є порушенням порядку визначення судді для розгляду справи в розумінні положень ч. 3 ст. 35 КПК, та не є підставою для передачі кримінального провадження до ККС для визначення підсудності в порядку ст. 34 КПК.

Згідно з Положенням про автоматизовану систему документообігу суду (копія якого зі змінами і доповнення містяться на сайті суду), а саме п. 2.3.22 у разі задоволення відводу або самовідводу заміна судді здійснюється

автоматизованою системою на підставі рішення про відвід (самовідвід) у порядку, зазначеному в підпункті 2.3.21 пункту 2.3 цього Положення. За змістом п. 2.3.53. у разі визначення автоматизованою системою неможливості здійснення автоматизованого (повторного автоматизованого) розподілу судових справ відповідно до підпункту 2.3.24 пункту 2.3 цього Положення автоматизованою системою автоматизовано створюється протокол щодо неможливості автоматизованого розподілу судової справи між суддями відповідного суду (додаток 12). А відповідно до п. 2.3.54. у разі усунення обставин, що унеможливають здійснення автоматизованого (повторного автоматизованого) розподілу судових справ, такий розподіл відбувається відповідно до вимог цього Положення.

Таким чином, колегія судів ККС зауважує, що повторна передача справи відповідальною особою суду на автоматизований розподіл після задоволення самовідводів та відводів суддів не є втручанням у процедуру автоматизованого розподілу.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 12.11.2025 у справі № 263/13128/18 (провадження № 51-3202км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131885370>

2.2. Експерт (ст. 69 КПК)

2.2.1. Установи Експертної служби МВС (Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС та Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС), а також органи Національної поліції України (орган досудового розслідування) хоча і входять до структурних підрозділів органів МВС і підпорядковуються МВС, однак є самостійними та процесуально незалежними у своїй діяльності

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що висновки судових молекулярно-генетичних експертиз є сумнівними й упередженими, оскільки експерт під час допиту в суді не змогла пояснити виконання цих експертиз в один день. До того ж зазначені експертизи є недопустимими доказами, оскільки вони були проведені експертами Київського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру, який, як і орган досудового розслідування, належить до органів МВС, що свідчить про порушення вимог ст. 69 КПК та ст. 4 Закону «Про судову експертизу».

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що системне тлумачення п. 1 ч. 2 ст. 38, ч. 1 ст. 40, ст. 69 КПК, статей 3, 4 Закону «Про судову експертизу», ст. 1, ч. 3 ст. 13, ч. 1 ст. 14, ст. 16 Закону «Про Національну поліцію», Положення про МВС, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878, Положення про Експертну службу МВС, затвердженого

наказом МВС від 03.11.2015 № 1343, свідчить про те, що установи Експертної служби МВС (Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС та Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС), а також органи Національної поліції України (орган досудового розслідування) хоча і входять до структурних підрозділів органів МВС і підпорядковуються МВС, однак є самостійними та процесуально незалежними у своїй діяльності.

Таким чином, з огляду на наведене вище, колегія суддів ККС вважає необґрунтованими доводи засудженого щодо недопустимості висновків судових молекулярно-генетичних експертиз з підстав, наведених у касаційній скарзі, оскільки, заперечуючи можливість покладення в основу вироку вказаних доказів унаслідок порушення вимог щодо відсутності службової незалежності експерта від сторін кримінального провадження, а саме органу досудового розслідування, обвинувачений не зазначає, якими саме нормативно-правовими актами передбачено підпорядкування установ Експертної служби МВС Національній поліції України, а також не наводить мотивованих й обґрунтованих доводів, які б підтверджували факт зацікавленості експертів, що проводили вказані експертні дослідження, у цьому кримінальному провадженні.

Крім того, доводи касаційної скарги засудженого щодо сумнівності висновків судових молекулярно-генетичних експертиз, у зв'язку з тим, що експерт під час допиту в суді не змогла пояснити виконання цих експертиз в один день, колегія суддів ККС також не бере до уваги з огляду на таке.

Оскільки вказані вище висновки експертних досліджень складені атестованим експертом сектору молекулярно-генетичних досліджень відділу біологічних досліджень та обліку експертом, яка має вищу фармацевтичну освіту, кваліфікацію судового експерта з правом проведення судової біологічної експертизи за експертною спеціальністю «Молекулярно-генетичні дослідження», попереджена про кримінальну відповідальність за статтями 384, 385 КК за надання завідомо неправдивого висновку і відмову без поважних причин від виконання покладених на неї обов'язків, та з огляду на зміст вироку, ці висновки узгоджуються з іншими доказами, у колегії суддів ККС відсутні підстави вважати, що вони складені з порушенням статей 101, 102 КПК.

До того ж засуджений не наводить обґрунтованих доводів про те, яким саме чином виконання експертиз в один день свідчить про їх недопустимість та спростовує висновки судів попередніх інстанцій про можливість покладення цих доказів в основу обвинувального вироку.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13.11.2025 у справі № 297/2179/20 (№ 303/2179/20) (провадження № 51-5684км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131885336>

3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

3.1. Цивільний позов у кримінальному провадженні (ст. 128 КПК)

3.1.1. Порядок звернення потерпілого чи іншої особи до страховика із заявою про здійснення страхового відшкодування є не досудовим порядком урегулювання спору, обов'язковим у розумінні ст. 124 Конституції України, а позасудовою процедурою здійснення страхового відшкодування, яка не виключає право особи безпосередньо звернутися до суду з позовом про стягнення відповідного відшкодування.

Обов'язок відшкодування шкоди, завданої дорожньо-транспортною пригодою, у тому числі, коли йдеться про вчинення злочину, передбаченого ст. 286 КК, обумовлений не порушенням певного договірною зобов'язання, а фактом спричинення шкоди майну, здоров'ю та життю людини

Позиція суду апеляційної інстанції: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК.

Стягнуто з обвинуваченого на користь потерпілої 66 703,52 грн у рахунок відшкодування моральної шкоди та 30 000 грн витрат на правову допомогу. Також стягнуто з АТ «Страхова група «ТАС» на користь потерпілої 103 429,75 та 3 296,23 грн відповідно у рахунок відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача АТ «Страхова група «ТАС» стверджує, що позивачка не зверталася до страхової компанії із заявою про виплату страхового відшкодування, рішення про виплату не приймалося, тому суди безпідставно стягнули з АТ «Страхова група «ТАС» на користь позивачки відповідні суми у рахунок відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС констатувала, що відповідно до висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 19.06.2019 в справі № 465/4621/16-к, для розгляду в межах кримінального провадження цивільного позову потерпілого до страховика про стягнення шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК, попереднє звернення потерпілого до страховика із заявою про виплату страхового відшкодування в порядку, визначеному ст. 35 Закону «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV, не є обов'язковим.

Порядок звернення потерпілого чи іншої особи до страховика із заявою про здійснення страхового відшкодування є не досудовим порядком урегулювання спору, визначеним обов'язковим у розумінні ст. 124 Конституції України, а позасудовою процедурою здійснення страхового відшкодування, яка загалом не виключає право особи безпосередньо звернутися до суду з позовом про стягнення відповідного відшкодування.

Обов'язок відшкодування шкоди, завданої дорожньо-транспортною пригодою, у тому числі, коли йдеться про вчинення злочину, передбаченого

ст. 286 КК, обумовлений не порушенням певного договірної зобов'язання, а фактом спричинення шкоди майну, здоров'ю та життю людини.

Відтак, доводи касаційної скарги представника цивільного відповідача про те, що в цьому випадку не було додержано визначений Законом «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV порядок отримання страхового відшкодування, оскільки не надано заяву про страхове відшкодування та документи, визначені чинним законодавством на підтвердження витрат на лікування, не є такими, що спростовують законність та обґрунтованість оскаржуваних судових рішень в цій частині.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 18.11.2025 у справі № 686/15809/24 (провадження № 51-1853км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131922259>

3.2. Вирішення цивільного позову в кримінальному провадженні (ст. 129 КПК)

3.2.1. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, та з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. Обсяг немайнових втрат потерпілого є відкритим і в кожному конкретному випадку може бути доповнений обставиною, яка впливає на формування розміру відшкодування. Водночас розмір відшкодування має відповідати принципам розумності, виваженості та справедливості, бути не більшим, ніж достатньо для розумного задоволення потреб потерпілої особи, і не повинен приводити до її безпідставного збагачення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим, засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК та ухвалив стягнути з нього на користь потерпілого 36 190, 85 грн відшкодування матеріальної шкоди, а також 300 000 грн відшкодування моральної шкоди. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині призначеного покарання та вирішення цивільного позову щодо відшкодування моральної шкоди, ухваливши стягнути з обвинуваченого на користь потерпілого 400 000 грн у рахунок відшкодування моральної шкоди.

У касаційній скаргі потерпілий вважає, що суд під час визначення розміру відшкодування моральної шкоди повинен був урахувати характер вчиненого правопорушення, глибину фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей або позбавлення можливості їх реалізації, інші істотні обставини.

Позиція ККС: змінено вирок апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову, стягнуто з обвинуваченого на користь потерпілого 800 000 грн.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що моральна шкода, крім іншого, може полягати у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я,

в душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів (ч. 2 ст. 23 ЦК).

Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення.

Абзац 2 ч. 3 ст. 23 ЦК, у якому вжитий термін «інші обставини, які мають істотне значення», саме тому і не визначає повний перелік цих обставин, що вони можуть різнитися залежно від ситуації кожного потерпілого, особливості якої він доводить суду. Обсяг немайнових втрат потерпілого є відкритим, і в кожному конкретному випадку може бути доповнений обставиною, яка впливає на формування розміру грошового відшкодування цих втрат. Розмір відшкодування моральної шкоди перебуває у взаємозв'язку з фізичним болем, моральними стражданнями, іншими немайновими втратами, яких зазнала потерпіла особа, а не із виключністю переліку та кількістю обставин, які суд має врахувати (постанова ВП ВС від 29.06.2022 у справі № 477/874/19 (провадження № 14-24цс21)).

Заразом стосовно розміру суми, що підлягає стягненню на відшкодування моральної шкоди, суд повинен навести в рішенні відповідні мотиви з урахуванням вимог розумності і справедливості.

Цих вимог суд апеляційної інстанції в повній мірі не дотримався, оскільки не врахував усіх обставин кримінального провадження. Так, визначаючи розмір відшкодування моральної шкоди у сумі 400 000 грн, апеляційний суд виходив з тяжкості й характеру вчиненого засудженим діяння, ступеня його винуватості та глибини душевних страждань, яких зазнав потерпілий внаслідок смерті дружини через діяння засудженого, а також їх тривалості.

Водночас, як убачається з матеріалів провадження, поза належною увагою апеляційного суду залишилося те, що внаслідок ДТП потерпілий зазнав непоправної втрати через загибель дружини. Втрата рідної людини є найвищою немайновою втратою, яка не підлягає відновленню, зокрема, попередній стан позивача відновити вже неможливо. У зв'язку з цим його моральні страждання тривають від моменту смерті дружини й донині. Для їх подолання він, зокрема, був змушений приймати лікарські препарати, що застосовуються при тяжких депресивних станах та впливають на його здоров'я.

На переконання колегиї суддів ККС, під час визначення розміру відшкодування моральної шкоди суд апеляційної інстанції повною мірою не врахував саме тривалість і глибину моральних страждань потерпілого, який протягом понад 6 років з часу події, впродовж яких здійснювалося це кримінальне провадження, і досі тяжко переживає загибель дружини внаслідок ДТП.

З огляду на викладене, колегія суддів ККС вважає, що вирок апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову потерпілого щодо розміру стягнення моральної шкоди не узгоджується з принципом розумності, виваженості та справедливості, та не відповідає характеру, обсягу та тривалості його моральних страждань у зв'язку зі смертю дружини.

Водночас колегія суддів ККС ураховує, що розмір відшкодування моральної шкоди має бути не більшим, ніж достатньо для розумного задоволення потреб потерпілої особи, і не повинен приводити до її безпідставного збагачення, тому вимоги, викладені у касаційній скарзі потерпілого, підлягають частковому задоволенню, у зв'язку з чим вирок апеляційного суду потрібно змінити, збільшити розмір відшкодування моральної шкоди до 800 000 грн.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.11.2025 у справі № 295/9998/19 (провадження № 51-1840км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043935>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

4. Загальні положення досудового розслідування

4.1. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування (ст. 217 КПК)

4.1.1. У ст. 217 КПК не встановлено обов'язку перед закриттям провадження щодо одного з епізодів у рамках одного й того ж кримінального провадження попередньо здійснювати його виділення в окреме провадження. Також не заборонено змінювати відомості про правову кваліфікацію дій особи в ЄРДР без закриття провадження за вже існуючою кваліфікацією

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 6 ст. 152, ч. 3 ст. 15, ч. 6 ст. 152, ч. 6 ст. 153, ч. 2 ст. 156, частинами 1, 3 ст. 301-1 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що у чинному КПК відсутня норма, яка б передбачала право слідчого закривати кримінальне провадження в його певній частині, а в іншій проводити досудове розслідування. На думку захисту, після закриття провадження за ч. 1 ст. 14 і ч. 1 ст. 111 КК здобуті докази слід визнати недопустимими.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, пом'якшено в частині призначеного покарання.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у ст. 217 КПК не встановлено обов'язку перед закриттям провадження щодо одного з епізодів в рамках одного і того ж кримінального провадження попередньо здійснювати його виділення в окреме провадження. Також не заборонено змінювати відомості про правову кваліфікацію дій особи в ЄРДР без закриття провадження за вже існуючою кваліфікацією.

Колегія суддів ККС погоджується з такою позицією судів попередніх інстанцій і не вбачає в цій справі порушення кримінального процесуального

закону, що могло би бути підставою для скасування правильних по суті судових рішень.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.11.2025 у справі № 953/6086/22 (провадження № 51-124км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853081>

5. Слідчі (розшукові) дії

5.1. Пред'явлення речей для впізнання (ст. 229 КПК)

5.1.1. Хоча у ст. 229 КПК прямо не передбачена можливість проведення впізнання речі за її фотокартками, проте закон не містить прямої заборони для цього. Потреба в такому впізнанні може бути зумовлена відсутністю самої речі на час проведення слідчої (розшукової) дії, але важливістю для розслідування отриманих у ході її проведення результатів. За умови дотримання загальних процесуальних правил пред'явлення речі для впізнання таке впізнання речі за фотокартками не зумовлює визнання цього доказу недопустимим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує про визнання недопустимим протоколу пред'явлення речей для впізнання за фотокарткою як такого, що проведений в порушення ч. 4 ст. 95, ст. 229 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що в ст. 229 КПК урегульовано порядок пред'явлення речей для впізнання. При цьому, вказаним положенням хоча й не передбачена можливість проведення впізнання речі за її фотокартками, проте закон не містить й прямої заборони для цього. Потреба у проведенні такого впізнання може бути зумовлена відсутністю самої речі на час проведення цієї слідчої (розшукової) дії, але важливістю для розслідування отриманих у ході її проведення результатів. За умови дотримання загальних процесуальних правил пред'явлення речі для впізнання, її впізнання за фотокартками не зумовлює визнання такого доказу недопустимим.

Як вбачається з матеріалів провадження, вказану слідчу дію проведено з дотриманням вимог ст. 229 КПК. Перед пред'явленням речі для впізнання слідчий з'ясував у обвинуваченої, чи може вона її впізнати, речі було пред'явлено в числі інших однорідних речей у кількості не менше трьох, про що складено відповідний протокол від 20.07.2020. За змістом вказаного протоколу обвинуваченій було роз'яснено положення ст. 63 Конституції України, ст. ст. 18, 20, 42 КПК. Слідчу дію було проведено за участі захисника. Обвинувачена та її захисник були ознайомлені зі змістом відповідного протоколу, про що свідчать їхні підписи, зауважень та доповнень від них не надходило.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.11.2025 у справі № 642/4601/20 (провадження № 51-4128км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132279074>

5.2. Обшук (ст. 234 КПК)

5.2.1. Зовнішні конструкції будинку (як-от водостічні труби) та частини підвір'я (наприклад, насипи піску в цій справі) є не окремим майном, а складовою житла чи іншого володіння особи і не потребують окремої ухвали слідчого судді про дозвіл на їх обшук. Надання дозволу на обшук житла та іншого володіння особи охоплює інші елементи чи конструкції такого житла чи іншого володіння

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 263, ч. 3 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про недопустимість результатів обшуку, оскільки слідчим суддею було надано дозвіл на обшук лише будинку, а не поза його межами, а відповідна ухвала іншим співвласникам будинку не вручалась. Захист вказує про звернення слідчого із клопотанням про надання дозволу на обшук будинку, а не іншого володіння особи чи його частини.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що ухвалою слідчого судді було надано дозвіл на проведення обшуку житла та іншого володіння, належного співвласникам, у тому числі приміщення будинку, а також на підставі ухвали слідчого судді цього ж суду було надано дозвіл на проведення обшуку в салоні автомобіля, володільцем якого є засуджений, що, в свою чергу, підтверджує законність обшуку проведеного на підвір'ї домоволодіння обвинуваченого та в транспортному засобі.

У цьому провадженні заборонені в обігу речовини було знайдено та вилучено у тому числі у водостічній трубі та насипу піску на підвір'ї. Сторона захисту вважає, що обшук у цих місцях потребував окремого дозволу слідчого судді, оскільки не охоплювався вищезгаданою ухвалою.

Колегія суддів ККС не погоджується із такими доводами захисту.

Відповідно до ч. 2 ст. 233 КПК під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Зовнішні конструкції будинку (як-от водостічні труби) та частини підвір'я (як-от насипи піску у розглядуваній справі) не є окремим майном, а є складовою житла чи іншого володіння особи, та не потребують окремої ухвали слідчого судді про дозвіл на їх обшук.

Надання дозволу на обшук житла та іншого володіння особи охоплює інші елементи чи конструкції такого житла чи іншого володіння.

Тобто виявлені під час обшуку будинку та іншого володіння засудженого предмети та речовини було вилучено на законних підставах.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.11.2025 у справі № 296/11783/15-к (провадження № 51-3047км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084030>

6. Негласні слідчі (розшукові) дії

6.1. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні (ст. 256 КПК)

6.1.1. Слідчий може проводити НСРД самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам, що кореспондується з ч. 6 ст. 246 КПК.

Якщо результати проведення НСРД зафіксовані на оптичних носіях, долучених до протоколів, та викладені в окремих процесуальних документах, у яких детально наведено зміст розмов, такі протоколи НСРД складені з дотриманням вимог процесуального закону. Окремі недоліки в складанні протоколів, зокрема відсутність даних про особу, яка проводила НСРД, часу їх закінчення, маршрут особи, на яку встановлено спеціальне обладнання для спостереження, не свідчать про недопустимість протоколів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 369-2 КК.

У касаційній скарзі захисник вказував про порушення складання протоколів НСРД внаслідок того, що вони складені не слідчим, а оперуповноваженим. Стверджував про невідображення в протоколах НСРД ходу його проведення та відомостей про осіб, які були залучені.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів провадження, постановою прокурора контроль за проведенням та власне проведення спеціального слідчого експерименту було доручено слідчому, а технічне забезпечення проведення НСРД – оперативному підрозділу – Управління Служби безпеки України.

Відповідно до п. 3.1 Розділу III Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012, слідчий може проводити НСРД самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам, що кореспондується з ч. 6 ст. 246 КПК.

Водночас п. 4.1 Розділу IV Інструкції визначено, що протокол про хід і результати проведення НСРД (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу, і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження.

Судами попередніх інстанцій було встановлено, що в кожному з наявних в матеріалах справи протоколів про проведення НСРД оперуповноважені зазначають, що діють на виконання доручення слідчого.

НСРД у цьому провадженні здійснювалися у виді аудіо та відеоконтролю осіб, результати їх проведення зафіксовані на відповідних носіях інформації у вигляді аудіо- та відеозаписів. Складені оперативними працівниками протоколи містять текстове відтворення змісту відповідних розмов, відомості про вид та реєстраційний номер носія інформації, а також найменування досліджуваних електронних файлів. При цьому дані про властивості файлу містяться безпосередньо на носіях інформації.

Суд першої інстанції при вирішенні питання про допустимість таких протоколів обґрунтовано послався на практику ВС, згідно якої, якщо результати проведення НСРД зафіксовані на оптичних носіях, долучених до протоколів, та викладені в окремих процесуальних документах, в яких детально наведено зміст розмов, такі протоколи НСРД складені з дотриманням вимог процесуального закону. Таким чином, судом було констатовано, що ці протоколи складені відповідно до вимог процесуального закону. З цим висновком погоджується суд касаційної інстанції.

При цьому окремі недоліки в складанні протоколів, зокрема, відсутність даних про особу, яка проводила НСРД, часу їх закінчення, маршрут особи, на яку встановлено спеціальне обладнання для спостереження не свідчать про недопустимість протоколів.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 13.11.2025 у справі № 461/2470/21 (провадження № 51-3449км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853059>

6.2. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в інших цілях або передання інформації (ст. 257 КПК)

6.2.1. У виділеному кримінальному провадженні можуть використовуватися результати НСРД, які були проведені в первинному провадженні, без додаткових дозволів чи процесуальних рішень. Порядок, визначений у ст. 257 КПК, стосується лише випадків використання результатів НСРД, коли виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в цьому кримінальному провадженні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 204 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що матеріали НСРД використано всупереч положень ч. 1 ст. 257 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у виділеному провадженні можуть використовуватися результати НСРД, які були проведені у первинному провадженні, і додаткових дозволів чи процесуальних рішень для цього не потрібно.

Порядок, визначений у ст. 257 КПК, стосується можливості використання НСРД у тому разі, якщо в результаті її проведення виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, тобто можливості використання отриманої інформації в іншому кримінальному провадженні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 04.11.2025 у справі № 751/4440/24 (провадження № 51-1083км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131727405>

7. Повідомлення про підозру

7.1. Зміст письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК)

7.1.1. Відсутність у повідомленні про підозру про вчинення злочину детального опису заподіяних тілесних ушкоджень потерпілому не вказує на його необґрунтованість, оскільки деталізацію цих ушкоджень можливо відобразити лише після отримання висновку судово-медичної експертизи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає про порушення вимог КПК під час затримання та вручення повідомлення про підозру засудженому. Вважає необґрунтованою підозру у вчиненні злочину, оскільки судову медичну експертизу було закінчено після її оголошення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС визнала необґрунтованими доводи захисника про необґрунтованість підозри у вчиненні злочину, оскільки орган досудового розслідування володів інформацією про факт насильницької смерті потерпілого та характер заподіяного тілесного ушкодження (використання гострого предмета) на момент повідомлення про підозру.

Винуватість засудженого у цьому провадженні ґрунтується на сукупності непрямих доказів (показання свідків, протоколи огляду місця події та слідчих експериментів, висновок судової медичної експертизи потерпілого, досліджений речовий доказ – знаряддя вчинення злочину). Однак захист вважає їх недостатніми для доведення винуватості засудженого поза розумним сумнівом.

Колегія суддів ККС не погоджується з такою позицією захисту і констатує достатність зібраних у цьому провадженні доказів для доведення винуватості засудженого.

Відсутність у повідомленні про підозру про вчинення злочину детального опису заподіяних тілесних ушкоджень потерпілому не вказує на його необґрунтованість, так як деталізацію цих ушкоджень можливо відобразити лише після отримання висновку судової медичної експертизи.

У цьому провадженні після складення висновку судової медичної експертизи детальний опис наявних тілесних ушкоджень у потерпілого було відображено у повідомленні про зміну раніше повідомленої підозри у вчиненні

кримінального правопорушення, а згодом – в обвинувальному акті щодо засудженого, за результатами розгляду якого засудженого визнано винуватим у заподіянні потерпілому тілесного ушкодження шампуром, яке стало причиною смерті останнього. Заподіяння інших тілесних ушкоджень потерпілому засудженим місцевим судом було виключено з обвинувачення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 04.11.2025 у справі № 729/654/22 (провадження № 51-2811км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131727406>

8. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

8.1. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

8.1.1. При закритті кримінального провадження у зв'язку зі смертю обвинуваченого на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК за відсутності можливості отримання документального підтвердження факту смерті суд може враховувати інформацію, розміщену на офіційному сайті СБУ

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій кримінальне провадження стосовно особи, обвинуваченої у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 109 і ст. 436 КК, закрили у зв'язку з її смертю на підставі інформації, висвітленої СБУ на офіційному сайті, та листа СБУ про цей факт.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд апеляційної інстанції помилково керувався коментарем СБУ щодо загибелі обвинуваченого, а не доказами його смерті.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що місцевий суд, з рішенням якого обґрунтовано погодився апеляційний суд, призначив до розгляду у підготовчому судовому засіданні обвинувальний акт стосовно обвинуваченого, під час засідання на підставі інформації, висвітленої СБУ на офіційному сайті, та листа цієї Служби ініціював закриття провадження у справі у зв'язку зі смертю обвинуваченого.

При цьому, із цих матеріалів видно, що особи, які б заявили про необхідність реабілітації померлого у провадженні, відсутні, а захисник під час розгляду справи місцевим судом, із вказаного вище приводу покладалась на розсуд суду, тож суд першої інстанції, дійшов висновку про можливість закриття провадження на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК.

Суд апеляційної інстанції переглянув кримінальне провадження за скаргою прокурора і за відсутності даних, які б спростовували викладене у вироку місцевого суду, не встановив порушень, допущених судом першої інстанції під час розгляду справи стосовно обвинуваченого.

З огляду на листи міністерств юстиції та закордонних справ України щодо припинення дії міжнародних договорів між Україною і рф з 24.02.2022, а також, наявну на офіційному сайті АТ «Укрпошта» інформацію, згідно з якою із 24.02.2022 припинено обмін міжнародними поштовими відправленнями та поштовими переказами з рф, убачається неможливим отримання від країни-агресора інформації для підтвердження або спростування будь-яких фактів.

Крім того, варте уваги, що прокурор за весь час розгляду справи не навів, у тому числі й у касаційній скарзі, обставин, які спростовують інформацію про загибель обвинуваченого на території рф.

Поза тим, право громадськості на інформацію про діяльність СБУ передбачено ст. 7 Закону «Про Службу безпеки України».

Згідно з положеннями цієї статті СБУ інформує про свою діяльність через медіа, шляхом надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших формах у визначеному законодавством порядку.

Підстав не довіряти інформації, викладеній на офіційному сайті СБУ, як і даним, повідомленим її головою в українських медіа немає, і прокурор протилежного не наводить.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.11.2025 у справі № 463/11158/23 (провадження № 51-2294км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853004>

9. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

9.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

9.1.1. Ухвала слідчого судді, якою відмовлено в задоволенні скарги на постанову слідчого про відмову в задоволенні клопотання про призначення судово-психологічної експертизи у кримінальному провадженні, не підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги заявника на постанову слідчого ДБР про відмову в задоволенні клопотання щодо призначення судово-психологічної експертизи у кримінальному провадженні. Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою скаржника на цю ухвалу.

У касаційній скарзі скаржник зазначає, що апеляційний суд мав застосувати правові висновки, які містяться в постанові ВС від 18.10.2019 (справа № 757/37346/18-к) та постановах ВП ВС від 23.05.2018 (провадження № 13-16сво18 і № 13-19кс18), відповідно до яких у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена кримінальними процесуальними нормами, до яких відсилають положення ч. 3 ст. 309 КПК, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити в перевірці її законності, посилаючись на приписи ч. 4 ст. 399 КПК. Право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК, які його гарантують,

з огляду на положення ч. 6 ст. 9 цього Кодексу, яка встановлює, що у випадках, коли положення КПК не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 указанного Кодексу.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що положення частин 1, 2 ст. 309 КПК містять перелік судових рішень слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування в апеляційному суді, і цей перелік розширеному тлумаченню не підлягає. Тобто ухвала слідчого судді, якою відмовлено в задоволенні скарги скаржника на постанову слідчого ДБР про відмову в задоволенні клопотання щодо призначення судово-психологічної експертизи у кримінальному провадженні, до цього переліку не включена.

Не передбачена така можливість ч. 3 ст. 307 КПК, відповідно до якої ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, крім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, скарги на відмову слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, визначених п. 9 ч. 1 ст. 284 КПК, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру.

За змістом ч. 3 ст. 309 КПК інші ухвали слідчого судді окремому оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді, а отже процесуальним законом визначено саме такий спосіб реалізації права особи на судовий контроль законності цього виду рішення слідчого судді (іншого ніж ті, що включені до ст. 309 КПК).

Отже, суддя апеляційного суду, дотримуючись вимог ст. 309, ч. 4 ст. 399 КПК, правильно встановив, що оспорювана ухвала слідчого судді не підлягає оскарженню в порядку апеляційної процедури, та обґрунтовано відмовив у відкритті апеляційного провадження, належним чином умотивувавши своє рішення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.11.2025 у справі № 643/14132/25 (провадження № 51-3725км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043965>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

10. Загальні положення судового розгляду

10.1. Безперервність судового розгляду (ст. 322 КПК)

10.1.1. Проведення судових засідань в умовах воєнного стану під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» є можливим за умови забезпечення відповідного рівня безпеки та дотримання процесуальних прав учасників судового процесу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що суд першої інстанції проводив судові засідання під час повітряної тривоги, чим наражав на небезпеку учасників судового провадження.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом від 24.02.2022 № 2102-IX, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено воєнний стан із 05:30 24.02.2022 у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, який був неодноразово продовжений.

З початку повномасштабної військової агресії населені пункти України систематично зазнають ракетних ударів, а в прифронтових містах і селах – бомбардувань, артилерійських і мінометних обстрілів.

Оповіщення про загрозу або виникнення таких надзвичайних ситуацій здійснюється через системи оповіщення різних рівнів, електронні комунікаційні мережі загального користування тощо, відповідно до ст. 30 Кодексу цивільного захисту України, Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2017 № 733, зокрема шляхом уривчастого звукового попереджувального сигналу «Увага всім» та трансляції відповідного повідомлення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації (далі – сигнал «Повітряна тривога»).

Так, дійсно низка судових засідань за обвинуваченням засудженого у місцевому суді м. Харкова відбувалися у період, оголошеного у місті Харкові сигналу «Повітряна тривога», однак, аналізуючи статистику «Повітряних тривог» у вказаному регіоні, колегія суддів ККС звертає увагу на те, що їхня тривалість за весь період воєнного стану складає понад 40% доби кожного дня, що безумовно вказує на вимушеність здійснення судового розгляду в тому числі і під час «Повітряних тривог» за умови забезпечення відповідного рівня безпеки та дотримання процесуальних прав учасників судового процесу.

Дослідивши технічні записи вказаних судових засідань, колегія суддів ККС констатує, що місцевим судом було надано достатньо можливостей для реалізації засудженим своїх процесуальних прав, втім останній жодного разу не клопотав перед судом про відкладення судового розгляду з причин оголошення «Повітряної тривоги» та не заперечував щодо продовження слухання справи. Більше того зазначені вище обставини не були перепорою для реалізації ним і інших своїх прав, зокрема і права відстоювати власну позицію у суді. Тож проведення судових засідань у суді першої інстанції під час оголошення «Повітряної тривоги» не перешкодило та не могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.11.2025 у справі № 642/7051/23 (провадження № 51-2243км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043826>

11. Процедура судового розгляду

11.1. Допит свідка (ст. 352 КПК)

11.1.1. Матеріали кримінального провадження не повинні містити документів про застосування заходів безпеки стосовно свідка під псевдонімом, дійсні анкетні дані якого змінено, що об'єктивно давало б можливість його ідентифікувати. Допит такого свідка в умовах, що унеможливляють його ідентифікацію, але забезпечують сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них, відповідає вимогам КПК та положенням Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що матеріали кримінального провадження не містять документів про застосування заходів безпеки стосовно свідка заходів безпеки, а сам факт застосування таких заходів позбавив сторону захисту у розумінні ст. 96 КПК зібрати докази стосовно репутації свідка та довести наявність в її діях провокації.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до п. а ч. 1 ст. 2 Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, зазначених у статтях 1 і 7 цього Закону, за наявності відповідних підстав має особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень.

Згідно п. «ж» ч. 1 ст. 7 цього Закону заходами забезпечення безпеки, зокрема, є забезпечення конфіденційності відомостей про особу.

Як визначено положеннями пунктів «а», «в», «г» ч. 1 ст. 15 зазначеного Закону нерозголошення відомостей про осіб, взятих під захист, може здійснюватися шляхом: обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, дізнавача, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних; нерозголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судові засідання; виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки.

Водночас, як закріплено у наведеній вище нормі, ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження.

З огляду на викладене, матеріали кримінального провадження не містять і не повинні містити документів про застосування заходів безпеки стосовно свідка під псевдонімом, дійсні анкетні дані якої змінено, що об'єктивно давало б можливість ідентифікувати такого свідка.

Крім того, відповідно до ч. 9 ст. 352 КПК у виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможлиблює його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них. У разі, якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод.

Перед постановленням відповідної ухвали суд зобов'язаний з'ясувати наявність заперечень сторін кримінального провадження проти проведення допиту свідка в умовах, що унеможлиблюють його ідентифікацію, і в разі їх обґрунтованості відмовити у проведенні допиту свідка в порядку, визначеному цією частиною. У ч. 10 ст. 352 КПК визначено, що для забезпечення безпеки викривача його допит в якості свідка проводиться з дотриманням Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, під час судового розгляду прокурором заявлено клопотання про допит свідка із застосуванням заходів безпеки з використанням технічних засобів з приміщення апеляційного суду. Проти такого формату допиту свідка не заперечувала й сторона захисту.

Вказане клопотання прокурора задоволено, постановлено провести допит свідка із застосуванням заходів безпеки шляхом нерозголошення її дійсних анкетних даних з використанням технічних засобів, в спосіб, що унеможлиблює ідентифікацію свідка та забезпечує сторонами кримінального провадження можливість ставити запитання та слухати відповіді на них, а сам допит проведено у судовому засіданні у присутності обвинувачених та їх захисника.

Враховуючи викладене, колегія суддів ККС вважає, що допит свідка проведено у відповідності до положень кримінального процесуального закону та з дотриманням вимог вказаного Закону, тоді як посилення захисника про позбавлення сторони захисту можливості зібрати докази стосовно репутації залегенованого свідка та довести наявність в її діях провокації, не узгоджуються з вимогами чинного законодавства.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.11.2025 у справі № 754/4243/23 (провадження № 51-3637км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043973>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

12. Провадження в суді апеляційної інстанції

12.1. Межі перегляду судом апеляційної інстанції (ст. 404 КПК)

12.1.1. Заборона зловживання процесуальними правами є загальноправовим принципом і поширюється на всі галузі права, включно з кримінальним процесом, навіть якщо КПК прямо не містить такої засади. Якщо обвинувачений недобросовісно користується своїми процесуальними правами, зокрема неодноразово просить суд відкласти судові засідання, посилаючись на хворобливий стан, але при цьому спілкується із захисниками, укладає нові договори, апеляційний суд може розглянути справу за відсутності сторони захисту, особливо коли участь обвинуваченого не є обов'язковою відповідно до вимог ч. 4 ст. 404 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 186, ч. 2 ст. 289 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суд апеляційної інстанції не забезпечив участь обвинуваченого, участь якого визнав обов'язковою, та його захисника у ході апеляційного розгляду. Захисник зауважує, що цей суд не перевіряв поважність причини неприбуття обвинуваченого, який перебував у цей час на стаціонарному лікуванні.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що положення КПК на відміну від інших процесуальних кодексів хоча і не містять серед засад кримінального провадження неприпустимість зловживання процесуальними правами, однак заборона зловживання процесуальними правами є загальноправовим принципом і поширюється на всі галузі права.

Як вбачається з матеріалів провадження апеляційний суд наголосив на тому, що ні обвинувачений, ні його захисники, посилаючись на хворобливий стан обвинуваченого як підставу неодноразового відкладення судових засідань, не звернулись до суду апеляційної інстанції з клопотанням про зупинення судового провадження на підставі ст. 335 КПК.

Оцінивши таку поведінку обвинуваченого щодо його участі в судовому засіданні, суд апеляційної інстанції дійшов слушного висновку, що обвинувачений недобросовісно користується своїми процесуальними правами, зокрема зловживає своїм правом бути повідомленим про час та місце розгляду провадження в апеляційному суді, водночас безперешкодно спілкується із захисниками, укладає нові договори, тобто він не позбавлений ні за станом здоров'я, ні за умовами перебування в лікарні вільного спілкування, а тому цей суд констатував, що обвинувачений з власної волі позбавив себе можливості реалізувати свої процесуальні права, та розцінює його поведінку, як небажання особисто брати участь в розгляді справи в суді апеляційної інстанції.

Зі свого боку колегія суддів ККС, перевіrivши матеріали справи, погоджується з рішенням апеляційного суду та звертає увагу на таке.

Матеріалами справи підтверджується, що судові засідання відкладалися апеляційним судом багато разів протягом тривалого проміжку часу (у більшості випадків у зв'язку із клопотаннями сторони захисту) перш ніж цим судом було ухвалено рішення про розгляд кримінального провадження за апеляційною процедурою без участі сторони захисту.

Водночас, як слушно звернув увагу суд апеляційної інстанції у зв'язку і з відмовою прокурором від поданої ним апеляційної скарги, у якій ставилося питання про погіршення становища обвинуваченого та враховуючи, що в апеляційній скарзі захисника підіймалося питання про покращення становища обвинуваченого відповідно, участь обвинуваченого згідно вимог ч. 4 ст. 404 КПК не була обов'язковою в подальшому апеляційному розгляді, у той же час відмова прокурора від поданої апеляційної скарги стала відправною точкою для послідувочої процесуальної поведінки обвинуваченого, який усвідомлюючи наслідки такої відмови, перестав відповідати на телефонні виклики та повідомлення від апеляційного суду.

Варто зауважити, що нехтування усіма результатами процесуальних дій, виконаних апеляційним судом упродовж чотирьох років у встановленому законом порядку, з метою дотримання самої лише процедури судового розгляду призведе до невиправданого порушення розумного строку розгляду справи, як засади кримінального провадження, а також порушення прав інших учасників процесу, ураховуючи, що суд апеляційної інстанції навів у своєму рішенні суть доводів апеляційної скарги сторони захисту, ретельно їх перевіriv, проаналізував і дав на них переконливі відповіді. Цей суд також виклав аналіз доказів і навів детальні мотиви прийнятого рішення, повною мірою спростувавши доводи сторони захисту.

На думку колегії суддів ККС, апеляційний суд належним чином обґрунтував можливість розгляду апеляційного провадження за відсутності обвинуваченого і його захисників та ухвалив законне судове рішення по суті.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.11.2025 у справі № 278/2203/15-к (провадження № 51-2174км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853023>

13. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

13.1. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 462 КПК)

13.1.1. Розгляд суддею заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами по суті на стадії вирішення питання про її відповідність вимогам ст. 462 КПК є істотним порушенням вимог КПК

Позиція судів попередніх інстанцій: ВАКС визнав особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 2 ст. 364 КК та виправдав у зв'язку з недоведеністю вчинення ним кримінального правопорушення.

АП ВАКС скасувала вирок суду першої інстанції та ухвалила новий вирок, яким засудила особу за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК.

ККС постановою залишив касаційні скарги сторони захисту без задоволення, а вирок АП ВАКС - без зміни.

Захисник звернувся до АП ВАКС із заявою про перегляд вироку цього суду стосовно підзахисного за нововиявленими обставинами.

Суддя АП ВАКС відмовив у відкритті провадження за заявою захисника про перегляд вироку цього суду стосовно засудженого за нововиявленими обставинами та повернув йому подану ним заяву.

У касаційній скарзі захисник вважає, що суд безпідставно відмовив у відкритті провадження за його заявою про перегляд вироку АП ВАКС стосовно засудженого за нововиявленими обставинами.

Позиція ККС: скасовано ухвалу АП ВАКС та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що рішення про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами ухвалюється в разі невідповідності форми такої заяви вимогам кримінального процесуального закону, та відсутності в її змісті обґрунтування тих обставин, які заявник вважає нововиявленими або виключними.

Водночас колегія суддів ККС зазначає, що на стадії вирішення питання відповідності заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами вимогам ст. 462 КПК процесуальним законом передбачено можливість прийняти такі рішення: залишити заяву без руху, вказавши на її недоліки, та при наявності для того обґрунтованих підстав повернути її в передбаченому п. 1 ч. 3 ст. 429 КПК випадку, або ж відкрити провадження чи відмовити у відкритті провадження за такою заявою.

Суддя АП ВАКС, перевіряючи заяву захисника про перегляд вироку цього суду стосовно засудженого за нововиявленими обставинами, зазначив в ухвалі про те, що:

- захисник не обґрунтував та не вказав про наявність об'єктивних причин, які позбавили сторону захисту під час судового розгляду надати відповідні докази, які були доступні стороні і які вона могла представити при сумлінному використанні своїх процесуальних можливостей;

- викладені в заяві захисника доводи є необґрунтованими та в розумінні ст. 459 КПК не є нововиявленими обставинами, оскільки вони могли бути відомі стороні захисту при розгляді кримінального провадження та на момент ухвалення вироку, або ж є фактично новими доказами, зібраними після ухвалення вироку суду апеляційної інстанції.

Проте суддя не зробив висновку про невідповідність поданої заяви формальним та змістовним вимогам закону, що може бути підставою для залишення її без руху.

Натомість, не відкриваючи провадження за заявою захисника, всупереч згаданим раніше положенням кримінального процесуального закону суддя визнав, що наведені в ній обставини не можна розцінити як нововиявлені, тобто фактично розглянув заяву захисника по суті.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 04.11.2025 у справі № 991/7639/21 (провадження № 51-5144км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791891>

V. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

14. Звернення судового рішення до виконання

14.1. Чинним законодавством передбачено підстави та порядок передачі засудженого для обміну як військовополоненого, проте відсутні законодавчі обмеження щодо направлення таких засуджених для відбування покарання у разі їх затримання на території України після обміну. Якщо особа, яка була обмінена як військовополонений, повертається на підконтрольну Україні територію, вона підлягає затриманню для відбування призначеного судом покарання відповідно до вироку, який набрав законної сили

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 258, ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 263 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років. Після набрання вироком законної сили доручено співробітникам поліції затримати засудженого та доставити його до місця відбування покарання.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує про незаконність повторного затримання засудженого після обміну як військовополоненого – без рішення суду, без повідомлення захисника, без змагального процесу, під приводом доставлення його для відбування покарання за відсутністю підстав для звернення вироку до виконання, встановлених ст. 535 КПК.

Позиція ККС: змінено ухвалу апеляційного суду в частині зарахування у строк відбування призначеного покарання терміну попереднього ув'язнення.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що чинним законодавством передбачено підстави та порядок передачі засудженого для обміну як військовополоненого, разом із тим, законодавчо відсутні обмеження щодо направлення таких засуджених для відбування покарання у разі затримання на території України після обміну. Затримання засудженого, щодо якого вирок набрав законної сили, відбувається на підставі цього вироку з метою виконання покарання, призначеного судом, та здійснюється відповідними органами.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, а саме протоколу затримання особи, взятої під варту, обвинувачений був затриманий на підконтрольній Україні території на виконання вироку суду від 26.12.2019.

Спростовуючи доводи сторони захисту щодо підстав затримання засудженого, та нібито його викрадення розвідниками СБУ з території, яка не підконтрольна Україні без складання протоколу затримання, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку, що затримання засудженого було законним, відповідало вимогам діючого кримінального процесуального кодексу України та не порушило ніяких прав засудженого.

Зокрема, цим судом встановлено, що засуджений приїхав з м. Донецьк, яке непідконтрольне території Україні на водоймище, розташоване поблизу с. Олександрівка Мар'їнського району Донецької області, яке переплив та опинився на території підконтрольній Україні, де і був затриманий та для з'ясування особи був доставлений до правоохоронних органів, що підтверджується особистими поясненнями засудженого, протоколом його затримання та взяття його під варту. В подальшому було встановлено, що відносно нього 30.01.2020 з місцевого суду надійшло розпорядження про набрання вироком законної сили та його виконання в частині призначеного покарання у виді позбавлення волі строком на 12 років, а тому він був взятий під варту та етапований до місць позбавлення волі.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 12.11.2025 у справі № 263/13128/18 (провадження № 51-3202км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131885370>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 54 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua